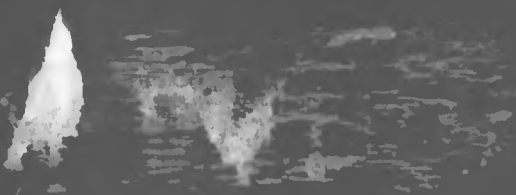

beleid

Kunst en educatie is het werkterrein van het LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie. Kunsteducatie is leren van, over en met kunst. Film/foto/video, beeldende kunst, dans, theater, muziek en literatuur: op alle kunstgebieden is het LOKV actief. Theoretisch, beleidsmatig en praktisch, innoverend en dienstverlenend, voor docenten in instellingen voor kunsteducatie en onderwijs.

Het LOKV is het nationaal ontwikkelings- en kennisinstituut voor de kunsteducatie.

De medewerkers selecteren en programmeren professionele

kunstproducties voor kinderen en jongeren, ontwikkelen methodieken en materialen, organiseren festivals, studiedagen en cursussen, doen onderzoek, publiceren en adviseren.

In het instituut is een uitgebreid informatie- en documentatiecentrum.

Het LOKV werkt aan de kwaliteit van de kunsteducatie, zet vernieuwing in gang en brengt samenhang tussen kunsteducatie, amateurkunst en professionele kunst. Zo draagt het instituut bij aan het bevorderen van kunst- en cultuurdeelname in Nederland.

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
telefoon bibliotheek 020-624 37 39

De uitleentermijn bedraagt 4 weken. Mits tijdig aangevraagd is verlenging met 4 weken mogelijk, tenzij de publikatie inmiddels is gereserveerd.

De uitleentermijn is verstreken op:

--	--	--

374.086:02.:001.42:(0:803):(492):=10:

95-600

Bockmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 0243739

literaire vorming in de centra

stand van zaken 1994-1995

Francien Simons

Pieter Quelle

LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie, Utrecht 1995

INHOUD

Voorwoord 5

I Overzicht cursusaanbod 7

Inleiding 7

1 Inventarisatie 7

2 Programma-aanbod 1994-1995 8

3 Cursussen die zijn doorgedaan 9

4 Tendensen 10

5 Mogelijke oorzaken 12

6 Aanbevelingen 13

7 Tot slot 15

II Beschrijvingen 26

SKVR-Schrijversschool Rotterdam 26

Schrijversschool Anthonie Donker Harderwijk 39

Literair schrijven in het Centrum voor de Kunsten te Eindhoven 45

Literaire vorming bij de SVU Weert 50

VOORWOORD

In 1994 ging het project 'Literaire vorming in de centra' van het LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie van start. Een van de doelstellingen van dit project is het realiseren van een inrichtingsplan literaire vorming. Een instrument waarmee beleidsverantwoordelijken bij centra voor kunstzinnige vorming systematisch en verantwoord beleid ten aanzien van de literaire vorming kunnen realiseren.

Om dat inrichtingsplan literaire vorming te kunnen schrijven moest eerst meer bekend worden over de huidige stand van zaken. Welke cursussen worden er aangeboden? En welke daarvan gaan er ook door? Zijn er tendensen te bespeuren die voor anderen interessant zijn?

Daarnaast bleek het belangrijk de ontwikkeling te beschrijven van centra die al een aantal jaren literaire vorming programmeren. Daarmee kregen we informatie om vragen te kunnen beantwoorden als: Op grond van welke overwegingen is men tot het huidige aanbod gekomen? Welke activiteiten onderneemt men om cursisten te werven? Welke richting gaan de ontwikkelingen uit? Waar liggen de kansen?

Daarom werd besloten om eerst te inventariseren welke cursussen er in Nederland door de ckv's in 1994-1995 werden aangeboden om een half jaar later te inventariseren welke cursussen gestart waren en met hoeveel deelnemers. Een analyse zou een aantal belangrijke tendensen kunnen opsporen.

Tevens werd besloten om vier, wat de literaire vorming betreft, interessante ckv's te beschrijven.

De gegevens van beide inventarisaties, de analyse en een viertal beschrijvingen blijken ook voor anderen interessant. Daarom heeft het LOKV besloten deze gegevens te publiceren.

Hoofdstuk een is een beschrijving en analyse van beide inventarisaties. Duidelijk wordt dat de literaire vorming sterk in ontwikkeling is, kwantitatief en inhoudelijk:

1 kwantitatief

Het aantal centra dat cursussen literaire vorming aanbiedt en het aantal cursussen per centrum breiden zich sterk uit.

2 inhoudelijk

Het cursusaanbod wordt gedifferentieerder met name bij het vakgebied 'schrijven'. Niet langer bestaat het aanbod uit één cursus 'leren schrijven' maar ook worden cursussen aangeboden als 'schrijven op locatie', 'autobiografisch schrijven' en 'radiocolumn schrijven'.

Sterk in opkomst is de receptieve poot. Cursussen op het gebied van 'lezen/literatuurbeschouwen' blijken gewild.

Ook wordt er hier en daar gedacht in ontwikkelingslijnen: een basiscursus, een of meer vervolgcursussen en diverse thematische cursussen. Ter stimulering worden er 'schrijfwergroepen' geformeerd en wordt soms individuele begeleiding gegeven bij concept manuscripten.

Ten slotte begint men na te denken over hoe specifieke doelgroepen het best bereikt kunnen worden.

Kortom, het ziet er naar uit dat literaire vorming hard op weg is een volwaardige discipline te worden.

Maar de inventarisatie roept ook veel vragen op. Vragen waar voorlopig nog geen helder antwoord op kan worden geformuleerd. Voorbeelden daarvan zijn:

- waarom zijn er veel meer proza- dan poëzies cursussen?
- waarom is er in een aantal (grote) steden zo'n minimaal aanbod?
- hoe komt het dat bepaalde cursussen zo succesvol zijn? Zijn er trends?
- wat zijn de succesfactoren bij de schrijversdiners en de cursus 'radiocolumn schrijven' in Rotterdam?
- hoort journalistiek schrijven tot de literaire vorming of is helder formuleren een basisvaardigheid?
- hoe kun je jongeren tot schrijfactiviteiten stimuleren?
- waarom worden er zo weinig kindercursussen aangeboden?
- op welke manier kan men het best de doelgroep bereiken?

In hoofdstuk twee zijn de beschrijvingen opgenomen van de afdelingen literaire vorming in Rotterdam, Harderwijk, Eindhoven en Weert. De beschrijvingen geven inzicht in de achtergrond, het beleid, het programma-aanbod en in de werving en publiciteit van de betreffende instelling. Rotterdam en Harderwijk nemen beide een bijzondere positie in. Rotterdam is in veel opzichten een voorbeeld: beleidsmatig en inhoudelijk. Maar het is dan ook een grote stad. Wat er in een kleine stad mogelijk is, wordt duidelijk uit de beschrijving van Harderwijk.

Met Eindhoven wordt de problematiek beschreven van een gevestigd centrum dat kort geleden gestart is met de programmering van de literaire vorming. Weert is met name zeer interessant vanwege zijn receptieve activiteiten.

Wij verwachten dat met deze publikatie een bijdrage geleverd wordt aan de verdere ontwikkeling van de literaire vorming.

Pieter Quelle
Francien Simons
september 1995

I OVERZICHT CURSUSAANBOD

INLEIDING

In de zeven jaar sinds haar officiële erkenning in 1988 als zesde discipline van de kunstzinnige vorming heeft de literaire vorming een enorme ontwikkeling door-gemaakt. Waren er voorheen vooral taaldrukwerkplaatsen en een enkele cursus in een creativiteitscentrum, in 1995 bieden 51 centra voor kunstzinnige vorming (ckv) minstens één cursus literaire vorming aan. De activiteiten in het onderwijs, de steunfuncties en de taaldrukwerkplaatsen buiten beschouwing latend, dan nog is een scala aan cursussen buitenschools te bespeuren in het land van de ckv's: Schrijfcursussen in diverse genres, literatuurbeschouwende cursussen, leeskringen of schrijfwedstrijden speciaal voor jongeren. Met andere woorden, de inhaal-manoeuvre is gestart.

Sommige centra voor kunstzinnige vorming zagen al eerder een taak weggelegd voor literaire vorming. Op die plaatsen zijn naast basiscursussen al verbijzonderin-gen waar te nemen: vervolgcursussen, genre cursussen, dramaschrijven en non-fictieschrijven.

De ontwikkeling van receptieve cursussen staat nog in de kinderschoenen, maar is wel degelijk in beweging. Zo heeft het LOKV een basiscursus 'lezen van literaire ver-halen en romans' ontwikkeld, bedoeld voor mensen die graag lezen maar zelf de stap naar het lezen van literatuur te groot vinden.

In het voorjaar van 1994 hield het LOKV een inventarisatie van het cursusaanbod literaire vorming in de centra voor kunstzinnige vorming. De Inspectie KV/AK hield in het seizoen 1992-1993 al een eerste aanbodinventarisatie. Het aantal cursussen dat doorgang vond, bleef hierin buiten beschouwing. Wel was in deze inventarisatie een vergelijking tussen de cursusprijzen van de diverse centra opgenomen. Met de inventarisatie van 1994-1995 is nu een overzicht verkregen van het aantal en het soort cursussen die door de ckv's worden aangeboden. Een cursus aanbieden wil echter niet meteen zeggen dat de cursus ook van start gaat. Een tekort aan deelne-mers kan namelijk betekenen dat een cursus niet door kan gaan. Een inventarisatie van het aantal cursussen dat daadwerkelijk van start is gegaan, werd dan ook wen-selijk geacht. Daarmee is het beeld van wat er echt gebeurt op het gebied van de literaire vorming scherp, worden tendensen zichtbaar en kunnen voorzichtig aanbe-velingen worden geformuleerd over de verdere aanpak van de literaire vorming in de centra.

1 INVENTARISATIE

De inventarisatie van het cursusaanbod toont een grote variatie in titels en soorten cursussen. Van een gestandaardiseerd aanbod is geen sprake. Elk centrum heeft

zijn eigen soort cursus met zijn eigen benaming. In de inventarisatie is het vakgebied, het genre, de titel, de doelgroep, de cursusvorm en het aantal bijeenkomsten opgenomen. Het vakgebied is ingedeeld in schrijven, lezen/literatuurbeschouwen en voorlezen/vertellen/voordragen. De genre-indeling voor de schrijfcursussen is overgenomen uit het *Raamleerplan Literair schrijven* (1994) en bestaat uit proza, poëzie, drama en non-fictie. Onder cursusvorm vallen de verschillende niveaus, de diverse genres en specifieke werkvormen.

De indeling in genres wordt bemoeilijkt door de diversiteit in titels, variërend van 'Creatief schrijven' tot 'Verlangen naar het grote verhaal', van 'Schrijven' tot 'Rondje taal totaal'. Om die reden is een extra categorie aangebracht, de 'introductiecursus proza/poëzie'. Hieronder vallen alle cursussen die zich op beide genres richten, het zijn veelal oriëntatiecursussen.

De benodigde gegevens zijn verkregen door telefonische gesprekken met de coördinator van de afdeling Literaire vorming, de directeur van een centrum, of een medewerker van de cursusadministratie. Hun werd gevraagd hoe vaak de cursus in het seizoen werd aangeboden, of de cursus van start was gegaan en zo ja, met hoeveel deelnemers. De meesten gaven daarnaast een toelichting op de cijfers, of vertelden de plannen voor komend seizoen.

2 PROGRAMMA-AANBOD 1994-1995

Het totaalaanbod cursussen literaire vorming bestond uit 249 cursussen, voor het merendeel actieve cursussen: Leren schrijven in allerlei variaties. De meeste cursussen waren halfjaarlijks, slechts één tiende van het totaal betrof een jaarcursus. De cursussen richtten zich voor 95% op een algemene doelgroep. Een enkele cursus werd speciaal voor ouderen, opvoeders, kinderen of jongeren georganiseerd.

Indeling van het aanbod

Het programma-aanbod 1994-1995 telt 249 cursussen literaire vorming, opgesplitst in 200 schrijf-, 35 lees/literatuur- en 14 voordracht/voorlees/vertelcursussen.

De schrijfcursussen zijn in te delen in 102 proza-, 24 poëzie-, 35 introductie proza/poëzie-, 25 drama- en 14 non-fictiecursussen.

Binnen het totaalaanbod in de centra nemen de SKVR-Schrijversschool in Rotterdam, de Utrechtse Schrijversschool en het Koorenhuis in Den Haag een bijzondere plaats in. Zij zorgen tezamen al bijna voor de helft van het aanbod. De overige centra bieden gemiddeld 2,6 cursussen literaire vorming aan. Opvallend is het minimale aanbod in grote steden als Amsterdam, Tilburg of Maastricht.

Schrijfcursussen

De schrijfcursussen kenmerken zich door de breedte en diepte van het aanbod. Breedte in de zin van verschillende genres, diepte in de vorm van diverse opeenvolgende niveaus. De meest voorkomende naam van een cursus proza is 'Korte verhalen schrijven'. Echter ook autobiografisch schrijven en het reisverhaal bijvoorbeeld behoren tot dit genre. Poëzie bevat naast het schrijven van gedichten ook liedtekstschrijven. Onder drama vallen de cursussen 'Scenarioschrijven', 'Toneel-

schrijven' en 'Cabareteksten schrijven'. Non-fictie behelst de cursussen 'Journalistiek' en 'Column schrijven'.

Lezen/literatuurbeschouwen

Receptieve cursussen literatuur zijn (nog) bescheiden in aantal: 18 cursussen, variërend van Europese literatuur tot poëzie van Anna Enquist. Daarnaast werd 10 keer een cursus in de vorm van een leeskring georganiseerd. Vijf centra bieden één of meer lezingencycli aan. Met name de Schrijversdiners over Wereldliteratuur in Rotterdam zijn een succes. Lezingen worden soms in samenwerking met scholen georganiseerd, op die manier raken jongeren meer betrokken bij de activiteiten van een ckv.

Voordracht/voorlezen/vertellen

Het cursusaanbod voordracht, voorlezen en vertellen is nog beperkt. Slechts 14 cursussen werden aangeboden. Hier zijn echter niet de workshops bij gerekend, die ook aandacht besteden aan het voordrachtelement. Daar de nadruk bij deze workshops op het schrijven ligt, zijn ze ondergebracht bij de schrijfcursussen.

Cursusduur

De meeste cursussen duurden 10 tot 12 weken. Naast enkele centra die alleen jaar-cursussen aanbieden, boden steeds meer centra dit jaar workshops van één of twee dagen aan. Soms was dit een extra activiteit, soms ook een introductieles voor een cursus die in het seizoen daarna halfjaarlijks wordt aangeboden. Veel centra gaven aan een workshop in hun aanbod te gaan opnemen. De mogelijkheid om één hele dag bezig te zijn met een bepaald aspect van schrijven, lijkt aantrekkelijk.

3 CURSUSSEN DIE ZIJN DOORGEGAAN

De inventarisatie van de cursussen die van start zijn gegaan, toont aan dat 54% van alle cursussen literaire vorming daadwerkelijk wordt gegeven. Dit percentage wordt grotendeels bepaald door de schrijfcursussen, die het meest in aantal voorkomen: Van de 200 schrijfcursussen kon 53% doorgaan.

In onderstaand schema is het resultaat te zien van alle cursussen die in het seizoen 1994-1995 werden aangeboden.

Categorie	Totaal aanbod	Gestart	Percentage
Prozaschrijven	102	57	56%
Poëzieschrijven	24	12	50%
Introductie proza/poëzie	35	22	63%
Dramaschrijven	25	5	20%
Non-fictie	14	9	64%
Lezen/literatuur beschouwen	35	23	64%
Voorlezen/voordracht/vertellen	14	6	43%

Opvallend is het lage aantal cursussen dramaschrijven dat op voldoende belangstelling kon rekenen. Van de 25 cursussen konden er slechts 5 doorgaan. Vier hiervan waren cursussen 'Cabarettteksten schrijven'. Van de 21 toneel- en scenario schrijfcursussen konden er slechts 2 doorgaan. Het non-fictie schrijven kon daarentegen op veel belangstelling rekenen.

De belangstelling voor een cursus 'Literatuur lezen' was groot: 10 van de 18 keer ging een cursus door. Van de 10 leeskringen startten er 6. Opvallend is dat vijf van deze leeskringen dezelfde docent hebben en dat zij alle in Gelderland plaatsvinden. De leeskring 'Grasduinen in Letterland' draait daar al enkele jaren.

Opvallend is ook het grote aantal deelnemers aan de poëzies cursus in Weert. Waar in grote steden cursussen 'Moderne Nederlandse literatuur', 'Erotiek in literatuur', 'Jeugdliteratuur' of 'Ouders en kinderen' niet doorgaan, schrijven in Weert 12 mensen in voor de cursus 'Poëzie van Anna Enquist'. En het blijkt niet de enige keer te zijn: in de voorgaande jaren zijn de cursussen waarin elk jaar een andere dichter centraal staat, steeds met een dergelijk aantal deelnemers doorgegaan.

Cursussen voordracht en vertellen kenden een gering aanbod, en een gering percentage dat van start ging. Vijf keer kon een cursus 'Vertellen' doorgaan, één keer een cursus 'Voordracht'. Voorlezen trok geen belangstelling.

4 TENDENSEN

Literaire vorming is in opmars. Een derde van de centra voor kunstzinnige vorming in Nederland heeft literaire vorming inmiddels in het aanbod opgenomen. Wel is het dikwijls de laatste discipline die aan het aanbod is toegevoegd waardoor geld, tijd en menskracht nog te vaak ontbreken om een volwaardig aanbod te creëren. Het aanbod heeft daarom ook nog lang niet zijn hoogtepunt bereikt. Het succes van de SKVR-Schrijversschool, de poëzies cursussen in Weert of van de onlangs gestarte Schrijversschool Arnhem tonen aan dat er een potentiële doelgroep voor literaire vorming is en dat initiatieven op dit terrein worden gewaardeerd.

Schrijversscholen

Schrijven maakt voornamelijk het grootste deel uit van het totaalaanbod. Een tendens is om een totaalpakket van schrijfcursussen aan te bieden onder de noemer 'Schrijversschool'. De herkenbaarheid van het aanbod is hiervoor een van de belangrijkste argumenten. Zo zijn in Groningen, Harderwijk en Nijmegen in september 1995 Schrijversscholen gestart. Deze 'scholen' bieden naast oriëntatiecursussen ook vervolgcursussen op verschillende niveaus en specialisaties naar genre aan. Cursisten kunnen op die manier een traject doorlopen waarop ze zich de vaardigheid van het schrijven eigen kunnen maken.

Workshops

Veel centra organiseerden in het seizoen 1994-1995 voor het eerst een workshop. De duur van de workshops varieerde van één dag tot twee dagen achter elkaar, meestal in een weekend. Ongeveer de helft van het aanbod ging daadwerkelijk van start. Dat is beduidend minder dan werd verwacht. Misschien moet het idee eerst meer bekendheid verwerven. De achterliggende gedachte van een workshop is dat

meer mensen zullen deelnemen aan een korte activiteit dan aan een cursus die een half jaar of langer duurt. Daarnaast kunnen korte prikkels, want dat zijn workshops, mensen nieuwsgierig maken naar een cursus die dieper op het onderwerp ingaat. Het zal nog moeten blijken of dit daadwerkelijk het geval is.

Doelgroepen

De cursisten van cursussen literaire vorming zijn veelal volwassenen en ouderen. Om jongeren meer te betrekken bij de activiteiten van de literaire vorming organiseren sommige centra een schrijfwedstrijd. Contact met docenten van middelbare scholen uit de regio speelt hierbij een rol. Door in de lessen aandacht te besteden aan de wedstrijd, kunnen zij leerlingen motiveren een verhaal of een gedicht in te sturen.

Het valt op dat er weinig cursussen specifiek voor kinderen, migranten of opvoeders worden georganiseerd. En de cursussen die aangeboden worden blijken zelden door te gaan.

Non-fictie

Cursussen non-fictieschrijven trekken veel belangstelling. Journalistiek schrijven blijkt een gewilde vaardigheid te zijn. Opmerkelijk is de grote belangstelling voor de cursus '(Radio)column schrijven' van de SKVR-Schrijversschool Rotterdam. Het idee voor de cursus kwam van een cursist 'Verhalen schrijven' die gevraagd was voor een lokaal radiostation radiocolumns te schrijven. Het benodigde aantal columns en het gebrek aan de specifieke schrijftechniek brachten hem ertoe het genre te introduceren in de cursus 'Verhalen schrijven'. Het idee bleek aan te slaan. De SKVR-Schrijversschool besloot daarop een cursus '(Radio)column schrijven' te ontwikkelen, waarin niet alleen schrijf- en stijltechnieken, maar ook voorleestechnieken en stemgebruik werden opgenomen. Met het radiostation werden vaste afspraken gemaakt over de uitzending en de afname van het aantal columns. Zij bepalen, onder voorbehoud, het thema. Het persoonlijke karakter van een column, de geringe lengte, de gelegenheid tot publikatie of vertoning en de kwaliteit en gedrevenheid van de docent blijken de succesfactoren van deze cursus te zijn.

Reflectieve cursussen en leeskringen

Het loont om een cursus 'Moderne literatuur' of een leeskring te organiseren. Specifieke themacursussen blijken echter moeilijker van start te kunnen gaan. De belangstelling voor literatuurbeschouwen blijkt ook uit de diverse algemene kunstbeschouwende cursussen, waarin naast literatuur ook andere kunst disciplines worden behandeld. Buiten de door de centra voor kunstzinnige vorming georganiseerde leeskringen zijn er in Nederland veel particuliere leeskringen actief. Blijkbaar ligt er op dit terrein een duidelijke behoefte.

Experimenten

Centra die literaire vorming al langer in hun aanbod hebben opgenomen, beschikken meestal over een stafdocent literaire vorming en/of hebben een directie die literaire vorming een warm hart toedraagt. Zij zijn meestal de eersten die experimenteren met nieuwe cursussen of genres. Naast creativiteit in de benaming van

cursussen ontwikkelen zich op die manier ook geheel nieuwe cursussen, zoals 'Schrijven op locatie' of 'Reisverhalen schrijven'.

Deelnemersaantallen

De deelnemersaantallen wisselen sterk per centrum. Soms gaat een cursus met zes deelnemers toch van start, waar elders een minimale bezetting van acht cursisten nodig is om de kosten voor het centrum dekkend te maken. 'Weinig belangstelling is nog altijd beter dan geen belangstelling' lijkt de gedachte hierachter te zijn. Bij cursussen met weinig deelnemers zijn het vaak de deelnemers zelf die nog enkele mensen weten te vinden zodat een cursus alsnog kan doorgaan.

5 MOGELIJKE OORZAKEN

De reden waarom in de kop van deze paragraaf mogelijke oorzaken staat, is dat slechts gegist kan worden naar de oorzaken van het te lage aantal deelnemers om een cursus door te kunnen laten gaan. Een landelijk onderzoek naar de behoefte aan en interesse voor cursussen literaire vorming laat op zich wachten. Ook gegevens over de doelgroep ontbreken. Vooral over de manier waarop die doelgroep te bereiken is. Is het de aard van de discipline, de prijs van de cursus, de angst voor het leren schrijven, de onbekendheid van het aanbod? Ook hierover zijn geen gegevens bekend. Sommige centra kunnen wel een vermoeden uitspreken waarom er weinig belangstelling is voor bepaalde cursussen. Het succes van een cursus is soms moeilijk te verklaren. Cursusevaluaties zouden hier mogelijk inzicht in kunnen geven.

Misschien overheerst nog te veel de gedachte: 'schrijven is niet te leren'. Dit lijkt vooral op te gaan voor het schrijven van poëzie. 'Creatief schrijven' klinkt vrijblijvend en lijkt minder pretentius. Dat cursussen als 'Autobiografisch schrijven' of 'Scenarioschrijven' niet doorgaan, kan te maken hebben met het feit dat zij bedoeld zijn voor specifieke doelgroepen. Algemeen geïnteresseerden in schrijfcursussen zijn door berichten in de regionale pers of in de programmabrochure te bereiken. Een specifiek geïnteresseerd publiek moet veel gericht opgezocht worden. Zij glippen tussen de officiële kanalen door. Een gerichte werving is van groot belang voor een minder bekende discipline als literaire vorming. Lang niet elk centrum maakt daar gebruik van.

De samenstelling van het cursusaanbod kan ook van invloed zijn op de deelnemersaantallen. Als een cursist eenmaal een schrijf- of een leescursus volgt, is hij vaak geïnteresseerd in een vervolgcursus of een cursus rond een specifiek genre. Soms is ook de duur van een cursus van invloed op het aantal inschrijvingen. Jaarcursussen vindt men vaak te lang. Men wil of kan zich niet voor een lange periode vastleggen, ook financieel gezien niet. Men schrijft zich liever alsnog in voor een vervolgcursus in het tweede semester.

De docent zal dikwijls een motivatie zijn voor het wel of niet inschrijven voor een cursus. De deskundigheid, het enthousiasme, de didactische en de groepspsychologische kwaliteiten van een docent zijn van doorslaggevend belang voor het slagen van een cursus. Soms komt het voor dat een nieuwe docent een cursus overneemt,

met als gevolg dat de inschrijvingen achterblijven. Dit is erg vervelend voor het centrum en voor de docent. Een docent kan echter ook belemmerend werken; hij kan nieuwe ontwikkelingen tegenhouden door vast te houden aan zijn eigen methode van lesgeven.

De verhoudingen tussen literaire instellingen, organisaties en een ckv in een regio kunnen sterk van invloed zijn op het starten van een cursus, zowel in positieve als in negatieve zin. Alles valt of staat bij goede afspraken. Als twee instellingen tegelijkertijd schrijfcursussen aanbieden in een kleine regio betekent dit vaak een splitsing van de doelgroep. Door programma's op elkaar af te stemmen of door een duidelijke taakverdeling in het organiseren van het soort activiteiten kunnen literaire instellingen en ckv's elkaar steunen in plaats van in elkaars vaarwater te zitten. Zo kan continuïteit in het literaire aanbod van een regio ontstaan en kan een grotere groep geïnteresseerden worden gecreëerd.

De accommodatie speelt ook mee in de beslissing van potentiële deelnemers. Soms is er geen geschikte ruimte voor een schrijfcursus beschikbaar in een ckv. Als vooraf bekend is dat in de ruimte naast het schrijflokaal percussie of Afrikaanse dans wordt gegeven, kan mensen dit ervan weerhouden de cursus te gaan volgen. De cursusprijzen zijn niet in de inventarisatie opgenomen. Achteraf gezien blijkt dit een gemis. De cursusprijs lijkt namelijk een belangrijke factor te zijn voor deelname aan een cursus. Bij een volgende inventarisatie lijkt het berekenen van een prijs per uur zinvol.

6 AANBEVELINGEN

Zolang er geen onderzoeksresultaten bekend zijn over de doelgroep en over oorzaken van het niet van start kunnen gaan van cursussen, moeten we afgaan op de meningen van de docenten, coördinatoren en directeuren van de diverse centra. Vele krachten kunnen het doorgaan van een cursus beïnvloeden. Welke middelen staan een centrum voor kunstzinnige vorming nu ter beschikking in het werven van cursisten en daarmee het laten starten van cursussen literaire vorming?

Publiciteit

Een goed publiciteitsbeleid of wervingsplan is een van de eerste middelen voor het bereiken van potentiële cursisten. Nog te vaak raken cursisten te laat op de hoogte van het bestaan van een cursus. Het cursusaanbod literaire vorming is meestal in de algemene programmabrochure van een ckv opgenomen. Dit betekent dat alle mensen die geïnteresseerd zijn in cursussen van het centrum het aanbod literaire vorming te zien krijgen. De brochures hebben een groot bereik als zij verspreid worden op plaatsen waar veel in cultuur geïnteresseerden komen.

Sommige centra hebben aparte folders voor het aanbod literaire vorming. Het krijgt op die manier extra aandacht. Ook is in de folders meer plaats voor achtergrondinformatie over de cursus en de docent. De folders worden vooral verspreid in bibliotheken, culturele instellingen, boekhandels en op scholen.

Direct-mailing is een gerichte manier van publiciteit. Veel centra hebben inmiddels een adressenbestand opgebouwd van (oud-)cursisten, bezoekers van lezingen, cursisten van andere kunstcursussen, leeskringen, schrijversgroepen, scholen en cultu-

rele instellingen in de regio. Ook maken centra voor kunstzinnige vorming en andere culturele instellingen in een stad steeds vaker gebruik van elkaars adressenbestand.

De regionale media zijn een belangrijke schakel in het werven van cursisten. Persberichten en artikelen over de inhoud van de cursus maken mensen nieuwsgierig en brengen hen op de hoogte van het aanbod. Advertenties en oproepen in de regionale pers blijken veel effect te hebben als ze twee weken voor aanvang van de cursus worden geplaatst. In Amersfoort is een cursus zelfs eerst op de lokale omroep gegeven. Dit wekte grote belangstelling voor de cursus die later in het centrum voor kunstzinnige vorming werd aangeboden.

Open dagen, informatie-avonden en proeflessen zijn bij uitstek geschikt voor het geven van informatie over het cursusaanbod. Potentiële cursisten kunnen beter voorbereid worden op de cursus en weten beter of de cursus aansluit bij hun interesse.

Naast alle mogelijke wervingsvormen is het mond-tot-mond circuit zeer belangrijk. Tevreden en enthousiaste cursisten zijn de beste reclame voor een cursus. Zij maken anderen nieuwsgierig. Een goed aanbod, goede docenten en een prettige sfeer zijn hiervoor de belangrijkste voorwaarden. Ook het uitnodigen van een gast-spreker of een bekende auteur ter afsluiting van de cursus kan hiertoe bijdragen.

Divers aanbod

Veel cursisten volgen graag meerdere cursussen. Een aanbod van cursussen op verschillende niveaus is dan ook wenselijk. Soms is vernieuwing van het aanbod ook noodzakelijk als blijkt dat de meeste cursisten 'uitgeleerd' zijn in een bepaald genre. Vervolg cursussen en themaworkshops, literaire lezingen of een publikatiemedium zijn middelen om cursisten en oud-cursisten betrokken te houden bij het centrum. De SKVR in Rotterdam heeft hiervoor de Schrijverskrant en het Schrijversschool Café opgezet. In de Schrijverskrant, die vier keer per jaar verschijnt, kunnen cursisten en oud-cursisten teksten en verhalen publiceren. De krant wordt aan alle cursisten van de SKVR-Schrijversschool gestuurd en is ook bij de boekhandel te koop. In de bijeenkomsten van het Schrijversschool Café komen mensen uit het 'schrijversvak' aan het woord: uitgevers, auteurs, illustratoren en dergelijke. Workshops, excursies of festivals zijn ook middelen om oud-cursisten weer bij het centrum te betrekken.

Publikatie/presentatiemogelijkheid

Bij de cursus '(Radio)column schrijven' bleek welke invloed de verbinding van een publikatiemedium had op het aantal inschrijvingen. Dit kan ook voor andere cursussen gelden. Te denken valt aan een bundeling van de verhalen en gedichten geschreven in de cursus, een open podium of voordrachten op een open dag.

Coördinatie

Een centrum voor kunstzinnige vorming is meestal niet de enige instelling in een regio die culturele activiteiten organiseert. Programma-afstemming met andere organisaties is dan ook van groot belang. Maar ook de uitwisseling van kennis en ervaring kan nuttig zijn. Een ckv kan daar initiërend en ondersteunend bij opereren.

De rol van het centrum voor kunstzinnige vorming is ook om een andere reden van belang. Voor een bloeiende afdeling literaire vorming zijn enthousiasme en stimulerende factoren nodig. Een stafdocent of een enthousiaste medewerker die nieuwe cursusinhouden samenstelt of die andere mensen warm weet te laten lopen voor het geven van of het deelnemen aan een cursus is hiervoor het beste uitgangspunt. Literaire vorming zou daarbij binnen een ckv de aandacht en de middelen moeten krijgen die het verdient. Dan kan literaire vorming uitgroeien tot een volwaardige discipline en kan het een rol spelen in het creëren van een goed literair-cultureel klimaat in de regio.

7 TOT SLOT

Het aanbod literaire vorming in centra voor kunstzinnige vorming neemt toe. Nieuwe initiatieven worden ontwikkeld en ook met publiciteit wordt creatief omgesprongen. In het totaalaanbod vormen de schrijfcursussen de meerderheid. Proza en poëzieschrijven kunnen op grote belangstelling rekenen. Cursussen non-fictieschrijven en lezen/literatuurbeschouwen trekken naar verhouding de meeste belangstelling, cursussen dramaschrijven het minst.

De belangrijkste tendens is dat steeds meer centra een totaalpakket literaire vorming gaan aanbieden. Naast oriëntatiecursussen schrijven worden dikwijls vervolgs- en specialisatiecursussen aangeboden. De belangstelling voor receptieve cursussen is groeiende.

Uit het succes van afdelingen literaire vorming van sommige centra blijkt dat een in literaire vorming geïnteresseerde directeur en enthousiaste docenten, van groot belang zijn voor het van de grond komen en uitgroeien van een afdeling literaire vorming.

Inventarisatie cursusaanbod literaire vorming
wel of niet gestart
Centra kunstzinnige vorming
Programma 1994-1995

plaats	instelling	vakgebied	genre	titel activiteit	doelgroep	soort vorm	uren	aantal	gestart	deelnemers
Almere	CKV	schr	pr/po	creatief schrijven	alg	bc	10 x 2	1	1	6
Amersfoort	De Hof	schr	pr	-creatief schrijven	alg	bc	15 x 2	1	1	11
Amsterdam	SKVA	schr	pr	-letters op papier	alg	oc	17 x 2	1	1	12
		schr/v	pr	-verhalen, als je schrijft ben je nooit alleen	alg	bc	17 x 2	1	1	12
		schr	pr	-verhalen vervolg	alg	vc	17 x 2	1	1	12
		schr/v	pr	-probeer je pen en laat je stem horen	oud	bc	17 x 2	1	1	12
Apeldoorn	De Doekom	schr	pr	-korte verhalen schrijven	alg	bc	15 x 2	1	0	0
		le/li	le	-grasduinen in letterland	alg	lkr	8 x 2	1	1	11
Arnhem	Schrijversschool Arnhem	schr	pr/po	-oriëntaal	alg	bc	24 x 2	1	3	15,15
		schr/l	pr/po	-prozagedichten	alg	ws	1 x 4	1	1	15
		schr	pr	-dialogen	alg	ws	1 x 5	1	1	15
		vv	vdr	-voordracht	alg	ws	1 x 5	1	1	15
		le/li	li	-diverse lezingen	alg	lez	?	?	?	+50

Assen	ICO	schr	pr	-beginnen met het schrijven van verhalen	alg	bc	6 x 2½	2	2	5,7
		schr	pr	-op weg met het schrijven van verhalen	alg	vc	6 x 2½	2	1	7
Castricum	St. Kunstzinnige Vorming	le/li	li	-literaire lezingen	alg	lez	5 x 2½	5	5	?
Delft	Vrije Akademie Westvest	schr	pr	-prentenboeken maken	kin	thc	12 x 1½	2	0	0
		le/li	li	-over jeugdboeken gesproken	opv	bc	10 x 1½	1	0	0
		schr	pr	-basiscursus schrijven	alg	bc	12 x 2	1	1	16
		schr	pr	-vervolgcursus schrijven	alg	vc	12 x 2	1	1	8
		schr	dr	-cabaretliedjes schrijven	alg	ws	2 x 7	1	0	0
		vv	vrt	-vertellen met voorwerpen	alg	ws	2 x 7	1	0	0
		schr	pr	-Delft beschreven	alg	ws	2 x 7	1	0	0
Den Haag	Koorenhuis	schr/l	pr/po	-literaire vorming	alg	oc	17 x 2	1	1	6
		schr	pr	-schrijven 1	alg	bc	10 x 2	1	1	15
		schr	pr	-schrijven 2	alg	vc	10 x 2	1	1	12
		schr	pr	-schrijven 3	alg	vc	10 x 2	1	1	11
		schr	pr	-schrijven van ervaringsteksten	alg	ws	2 x 6	1	0	0
		schr	pr	-verhalen schrijven	alg	ws	2 x 6	1	0	0
		schr	dr	-toneelteksten schrijven	alg	bc	10 x 2½	1	0	0
		schr	dr	-scenario schrijven	alg	bc	10 x 2½	1	0	0
		schr	po	-poëzie schrijven	alg	ws	2 x 6	1	1	6
		schr	po	-hoe een gedicht eruit ziet	alg	ws	2 x 6	1	0	0
		schr	pr	-het schrijven van een detective	alg	thc	6 x 2	1	0	0
		schr	pr/po	-individuele begeleiding	alg	ind	hele jaar	1	0	0
		leli	le	-verlangen naar het grote verhaal	alg	bc	10 x 2	1	0	0
		leli	le	-leeskning	alg	lkr	8 x 2	2	0	0
		schr	pr/po	-schrijftraining	alg	ws	2 x 6	1	1	8
		schr	pr/po	-verhalen voor kinderen	opv	bc	10 x 2	1	1	6
schr	pr	-schrijven van levensverhalen	alg	ws	2 x 6	1	0	0		
Den Helder	Triade	schr/l	po	-workshop poëzie	alg	ws	3 x 2	1	0	0
		le/li	li	-moderne Ned. letterkunde na 1945	alg	bc	10 x 2	1	0	0
		schr	po	vervalt, in plaats hiervan: poëzie	alg	bc		1	1	5
Doetinchem	De Gruitpoort	schr	pr	-proza schrijven	alg	bc	10 x 2½	1	1	10
		schr	pr	-literair schrijven	jon	thc	6 x 2½	1	0	0

Dordrecht	St.v. Culturele Educatie	schr	pr	-creatief schrijven	alg	bc	30 x 2	1	1	13
Drunen	St. Creativiteitscentrum Drunen i.s.m. Waalwijk	schr	pr	-autobiografisch schrijven	alg	thc	10 x 2½	1	0	0
		schr	pr/po	-taalexpressie voor beginners	alg	bc	10 x 2½	1	0	0
		schr	pr/po	-taalexpressie voor gevorderden	alg	vc	22 x 2½	1	1	13
Ede	Krek	schr	pr	-korte verhalen schrijven	alg	bc	12 x 2	1	0	0
		le/li	le	-grasduinen in letterland	alg	lkr	8 x 2	1	1	8
Eindhoven	Centrum voor de Kunsten	schr	pr/po	-taalexpressie	alg	oc	24 x 2½ #	1	0	0
		schr	pr/po	-literaire schrijftechnieken	alg	bc	24 x 2½	1	1	11
		schr	po	-gedichten schrijven	alg	bc	12 x 2½ #	2	1	7
		schr	pr	-proza schrijven	alg	vc	10 x 2½ #	1	1	11
		schr	pr	-autobiografisch schrijven	alg	thc	24 x 2½ #	1	0	0
		schr	dr	-toneel schrijven	alg	bc	24 x 2½	1	0	0
		schr	dr	-schrijven van een toneelstuk	alg	vc	20 x 2½	1	0	0
		le/li	le	-gedichten lezen	alg	thc	12 x 2½ #	1	1	6
		schr	pr/po	-straight autobiografie (taalex+autobio)	alg	oc	12 x 2½ #	1	1	12
Emmeloord	Muzisch Centrum	schr	pr	-creatief schrijven	alg	bc	12 x 2½	1	0	0
		le/li	li	-cursus Europese literatuur	alg	thc	11 x 2	1	0	0
Emmen	St. Muziekschool Emmen	schr	pr/po	-verhalen en gedichten schrijven	alg	bc	7 x 2	1	1	6
Enschede	Cultureel Centrum	schr	pr	-creatief schrijven	alg	bc	6 x 2½	1	1	10
		schr	pr	-van lezen komt schrijven	alg	bc	6 x 2½	1	1	7
		schr	po	-levensverhalen en gedichten	alg	vc	12 x 2½	2	2	8,8
		schr	pr/po	-verhalen en gedichten	alg	vc	12 x 2½	2	2	8,8
Etten Leur	Beeldend centr Doornbos	schr	pr	-kreatief schrijven	alg	bc	15 x 2	1	1	13
Goes	Oosterschelde College	schr	pr/po	-literair creatief schrijven	alg	oc	12 x 2	1	1	10
Haarlem	Kreator	le/li	le	-poëzie als levenshouding	alg	thc	12 x 2½	1	1	7
		schr	dr	-dramaschrijven	alg	bc	24 x 2½	1	0	0
Hardenberg	Kreatief Centrum	schr	pr/po	-poëzie- en prozaschrijven	alg	oc	10 x 2½	1	0	0

Harderwijk	't Klooster	schr	pr	-korte verhalen schrijven I	alg	bc	15 x 2	1	0	0	
		schr	pr	-korte verhalen schrijven II	alg	vc	15 x 2	1	1	11	
		schr	pr	-autobiografisch schrijven	alg	thc	10 x 2	1	0	0	
		le/li	le	-leeskring: grasduinen	alg	lkr	8 x 2	1	1	15	
		le/li	li	-gedichten; de omweg van de inspiratie	alg	thc	8 x 2	1	0	0	
		wv	vle	-voorlezen Jan Wolkers	alg	thc	7 x 2½	1	0	0	
		wv	vrt	-basiscursus vertellen	alg	bc	15 x 2½	1	0	0	
		wv	vdr	-poëzie en voordracht	alg	thc	2 x 5½	1	0	0	
		schr	dr	-cabarettteksten en cabarettliedjes							
		schr	dr	(onderdeel van cursus cabaret 1	alg	thc	25 x 2½	1	1	13	
		schr	dr	cabaret 2	alg	thc	25 x 2½	1	1	8	
		schr	dr	cabaret 3	alg	thc	25 x 2½	1	1	12	
schr	pr/po	-manuscriptbeoordeling	alg	ma	hele jaar	1	1	?			
Heerde	De Hank	schr	pr/po	verhalen en gedichten schrijven	alg	oc	7 x 2	1	0	0	
Heerlen	Hee-Art	schr	dr	toneelschrijven	alg	ws	1 x 6	1	0	0	
Heerenveen	De Cirkel	schr	pr	-creatief schrijven voor beginners	alg	bc	12 x 2½	1	0	0	
		schr	pr	-verder schrijven aan verhalen en gedichten voor gevorderden	alg	vc	12 x 2½	1	0	0	
Hilversum	GOCK	schr	pr/po	-oriëntatie schrijven	alg	oc	10 x 2	1	0	0	
		wv	vrt	-korte verhalen vertellen	alg	bc	3 x 6	1	0	0	
		schr/v	vrt/pr	-vertellen/schrijven op locatie (in samenw met Utrechtse Schrschool)	alg	ws	1 x 6	1	0	0	
		schr/s	pr/s	-schilderen en schrijven	alg	ws	1 x 6	1	0	0	
schr	pr	-autobiografisch schrijven	alg	ws	1 x 6	1	1	14			
Hengelo	CREA	wv	vle/vrt	-verhalen voorlezen en vertellen	alg	oc	12 x 2	1	0	0	
Hoorn	De Blauwe Schuit	schr	pr	schrijven 1	alg	bc	12 x 3	2	0	0	
		schr	pr	schrijven 2	alg	vc	12 x 3	2	0	0	
Kampen	't Speelwerk	le/li	le	-literatuur	alg	lkr	15 x 2½	1	0	0	
Leeuwarden	De Blauwe Stoep	schr	pr	-creatief schrijven	alg	bc	12 x 2	2	2	12,8	

Meppel	Reg.School voor muzische vorming	schr le/li	pr/po le	-schrijven voor beginners -Europese literatuur thema: ouders en kinderen	alg alg	bc thc	15 x 2 11 x 2	1 1	0 1	0 10
Nuenen	Stichting CAN	le/li	le	literatuur	alg	lkr	8 x 2	2	2	14,12
Nijmegen	De Lindenberg	schr vv	pr vrt	-verhalen schrijven beginners -verhalen vertellen	alg alg	bc bc	16 x 2 32 x 2	1 1	1 1	12 12
Oudenbosch	Kreatief Centrum	schr	pr/po	-kreatief schrijven	alg	bc	10 x 2	1	0	0
Roermond	St. KKV Roermond	schr	pr/po	-literair schrijven	alg	bc	13 x 2¼	1	0	0
Roosendaal	School voor Expressie	le/li	li	-literatuurbeschouwing	alg	thc	20 x 2	1	1	12
Rosmalen	De Kei	schr schr	pr po	-kreatief schrijven -haiku schrijven	alg alg	oc thc	12 x 2½ 6 x 2½	1 1	1 0	9 0

Rotterdam	Schrijversschool	schr	pr/po	-probeer je pen	alg	oc	3 x 2½	2	1	5
		schr	pr	-verhalen schrijven 1	alg	bc	12 x 2½	6	4	12,13 12/12
		schr	pr	-verhalen schrijven 2	alg	vc	12 x 2½	5	3	12,12 10
		schr	pr	-schrijftraining	alg	thc	7 x 2½	2	1	11
		schr	pr	-werkgroep verhalen schrijven	alg	wgr	12 x 2½	6	5	6,8 6,8,6
		schr	po	-basiscursus tekstdichten	alg	bc	10 x 2½	2	1	10
		schr	po	-werkgroep poëzie	alg	wgr	9 x 2	4	4	8,5 8,8
		schr	po	-taalkabaal (songwriting)	alg	thc	4 x 2	1	0	0
		schr	dr	-toneelschrijven:groen talent	alg	ws	1 x 6½	1	0	0
		schr	dr	-toneelschrijven:vallen van de maskers	alg	vws	1 x 6½	1	0	0
		schr	dr	-basiscursus toneelschrijven	alg	bc	12 x 2½	1	0	0
		schr	dr	-scenario schrijven voor speelfilm	alg	bc	6 x 7	2	0	0
		schr	dr	-scenario schrijven voor documentaire	alg	bc	6 x 3	2	0	0
		schr	dr	-het woord naast het beeld	alg	thc	3 x 2½	2	0	0
		schr	nf	-trefzeker schrijven	alg	bc	10 x 2½	1	2	22
		schr	nf	-de reportage	alg	thc	9 x 2½	1	1	2
		schr	nf	-interviewtechniek	alg	ws	2 x 12	1	1	3
		schr	nf	-het achtergrondverhaal	alg	thc	10 x 2½	1	1	8
		schr	nf	-een blad maken	alg	thc	10 x 2½	1	0	0
		schr	nf	-jaarcursus journalistiek	alg	thc	30 x 2½	1	1	3
vv	vrt	-verhalen vertellen	alg	ws	2 x 6	2	2	12,10		
schr	pr	-manuscripten service	alg	ma	hele jaar	-	-	+ 20		
schr	nf	-radiocolumn schrijven	alg	bc	12 x 2½	2	6	21,24		
schr	nf	-radiocolumn schrijven	alg	wgr	12 x 2½	1	1	7		
schr	pr/po	-schrijverskrant	alg	ab	4 p jaar	4	4	44		
le/li	lez	-schrijversschoolcafé	alg	lez	1 x 2½	2	2	?		
le/li	li	-schrijversdiner	alg	lez	1 x 2½	5	5	+ 50		
Soest	C-Drie	schr	pr	korte verhalen schrijven	alg	bc	12 x 2	2	2	9,7

Terneuzen	St.Toonbeeld	le/li	li	algemene kultuurgeschiedenis tot 1700	alg	bc	11 x 2	1	1	12
		le/li	li	algemene kultuurgeschiedenis 1700-1945	alg	bc	11 x 2	1	1	12
		le/li	li	algemene kultuurgeschiedenis vanaf 1945	alg	bc	11 x 2	1	1	12
Utrecht	Utrechtse schrijversschool	schr	pr/po	-verhalen en gedichten schrijven	alg	oc	12 x 2½	1	1	10
		schr	pr	-verhalen schrijven	alg	bc	12 x 2½	2	1	12
		schr	pr	-verhalen schrijven - vervolg	alg	vc	12 x 2½	2	1	6
		schr	pr	-autobiografisch schrijven	alg	thc	5 x 5	2	1	8
		schr	pr	-autobiografisch schrijven	alg	ws	1 x 5	1	0	0
		schr	pr	-reisverhalen	alg	thc	4 x 2½	2	1	6
		schr	po	-gedichten schrijven	alg	bc	12 x 2½	2	0	0
		schr	po	-gedichten schrijven - vervolg	alg	vc	12 x 2½	2	0	0
		schr	po	-werkplaats poëzie	alg	vc	6 x 2	1	0	0
		schr	pr	-mastersclass	alg	mc	1 x 5	2	0	0
		schr/vrt	pr/po	-vertellen/schrijven op locatie	alg	ws	1 x 6	1	0	0
		schr	pr	-schrijftraining	alg	ind	12 x 2½	2	2	8,12
		schr	pr	-schrijftraining - dialogen	alg	thc	4 x 2½	2	1	6
		schr	pr	-schrijftraining - tijd	alg	thc	4 x 2½	1	0	0
		schr	pr	-schrijftraining - tast,ruiken,proeven	alg	thc	4 x 2½	1	0	0
		schr	dr	-scenario speelfilm en tv-drama	alg	bc	12 x 2½	2	1	8
		schr	dr	-scenario speelfilm - vervolg	alg	vc	12 x 2½	1	0	0
		schr	dr	-scenario documentaire en opdrachtfilm	alg	bc	12 x 2½	2	1	10
		schr	nf	-artikel schrijven	alg	bc	12 x 2½	2	0	0
		schr	nf	-het journalistieke verhaal	alg	thc	6 x 2½	2	1	6
		schr	nf	-column schrijven	alg	thc	4 x 2½	1	0	0
		wv	vrt	-verhalen vertellen	alg	or	4 x 2½	2	2	12,8
		wv	vrt	-verhalen vertellen - vervolg	alg	ws	1 x 6	1	0	0
		schr/le	pr	-oudere vrouwen in de literatuur	oud	thc	4 x 2½	1	0	0
		le/li	le	-erotiek in taal en literatuur	alg	thc	4 x 2½	1	0	0
		le/li	le	-jeugdliteratuur	opv	ws	1 x 5	1	0	0
le/li	le	-moderne nederlandse literatuur	alg	thc	7 x 2½	1	0	0		
schr/schil	pr/po	-woord en beeld	alg	ws	1 x 6	2	1	7		
Venlo	St. KV N.-Limburg	schr	pr	-creatief schrijven	alg	bc/vc	23 x 3	1	1	9
		schr	pr	-autobiografisch schrijven	alg	thc	23 x 3	1	0	0

Vlissingen	KV Vlissingen	le/li	li	-literatuurbeschouwing -creatief schrijven, proza en poëzie	alg	thc	10 x 2	1	1	14
		schr	pr/po		alg	bc	15 x 2½	1	1	8
Voorschoten	VA Vlietstreek	schr	pr	-kreatief schrijven	alg	oc	10 x 2½ (verlengt tot 28)	1	1	12
Waalwijk	KC De Terp i.s.m. Drunen	schr	pr/po	-taalexpressie voor beginners	alg	bc	10 x 2½	1	0	0
		schr	pr/po	-taalexpressie voor gevorderden	alg	vc	22 x 2½	1	1	13
		schr	pr	-autobiografisch schrijven	alg	thc	10 x 2½	1	0	0
Weert	Stichting Vrije Uren	le/li	le	-poëzie van Anna Enquist	alg	thc	6 x 2	1	1	12
		le/li	li	-moderne Nederlandse literatuur	alg	thc	8 x 2	1	1	17
		le/li	li	-literaire lezingen	alg/fo	lez	6 x 2½	6	6	+-60
		le/li	li	-Weert Literair	alg	lez	1 x 4	1	1	+100
		schr	pr	-Literatuurprijs van de stad Weert	jo/alg	wed	n.v.t.	1	1	74
Zaandam	Komma	schr	pr/po	-rondje taal totaal	alg	oc	10 x 2	1	1	8
		schr	pr/po	-schrijven voor je plezier	alg	oc	10 x 2	1	1	12
		schr	dr	-schrijven en spelen	alg	thc	5 x 2½	1	0	0
Zeist	St.AKV De Werkschuit	schr	pr	-introductie literair schrijven	alg	bc	21 x 2 (6 extra)	1	1	15
		schr	pr	-vervolgcurcus literair schrijven	alg	vc	vervalt	1	0	0
		le/li	le	-poëziecafé Utrecht/Zeist	alg	lez	?	1	1	+-25
		schr	po	-poëzieprijs (poëziecafé)	alg	wed	n.v.t.	1	1	?
Zevenaar	Vrije Akademie "De Liemers"	schr	pr	-schrijverskamer	alg	vc	10 x 2	2	1	6
		schr	pr	-korte verhalen schrijven	alg	bc	26 x 2	1	0	0
		schr	po	-beschreven wit	alg	bc/vc	26 x 2	1	0	0
		le/li	le	-grasduinen in letterland	alg	lkr	8 x 2	2	1	5
Zwolle	CKV De Muzerie	schr	pr	-basiscurcus creatief schrijven	alg	bc	10 x 2½	1	1	12
		schr	pr	-vervolgcurcus creatief schrijven I	alg	vc	10 x 2½	1	1	12
		schr	pr	-vervolgcurcus literaire schrijfgroep II	alg	vc	8 x 2½	1	1	10
		schr	po	-basiscurcus poëzie	alg	bc	10 x 2½	1	0	0

VAKGEBIEDEN:

- schr = schrijven
- le/li = lezen/literatuurbeschouwen
- vv = voorlezen/vertellen/voordragen

GENRES:

schr	- pr	= proza
	- po	= poëzie
	- dr	= dramaschrijven (incl. scenario- en toneelschrijven)
	- nf	= non-fictie (incl. journalistiek schrijven)
le/li	- le	= lezen
	- li	= literatuurbeschouwing
vv	- vle	= voorlezen
	- vrt	= vertellen
	- vdr	= voordragen

DOELGROEPEN:

- alg = algemeen
- kin = kinderen
- jon = jongeren
- oud = ouderen
- mi = migranten
- opv = opvoeders

SOORT	- oc	= oriëntatiecursus
	- bc	= basiscursus
	- vc	= vervolgcursus
	- thc	= themacursus
	- mc	= masterclass
	- wgr	= werkgroep
	- ma	= manuscriptbeoordeling

VORM	- curs	= cursus
	- ws	= workshop
	- lkr	= leeskring
	- lez	= lezing
	- wed	= wedstrijd
	- ab	= abonnement
	- ind	= individuele begeleiding

TOELICHTING:

0 = niet van start gegaan

Bij lezingen is het aantal bezoekers per keer aangegeven.

? = geen informatie beschikbaar

= Aanvankelijk aangeboden als jaarcursus, die echter niet doorging. In januari is de cursus in verkorte vorm opnieuw aangeboden.

- = niet van toepassing

II BESCHRIJVINGEN

SKVR-SCHRIJVERSSCHOOL ROTTERDAM

A Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam

De Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR) is een instituut voor kunstzinnige vorming en amateurkunstbeoefening voor alle Rotterdammers. Zij heeft als doel zoveel mogelijk Rotterdammers in aanraking te brengen met kunst.

De SKVR ontstond in 1984 na een fusie tussen de Rotterdamse Muziek- en Dansschool (RMDS) en de Stichting Muische Vorming Rotterdam (SMVR). De belangrijkste taak van de RMDS was het aanbieden van lessen en cursussen. De SMVR verzorgde vooral de steunfunctie naar het onderwijs. Naast de door de SMVR georganiseerde kadercursussen voor het onderwijs en het sociaal werk, werd in 1980 gestart met de ontwikkeling van open cursussen: weekendworkshops en vanaf 1983 ook langere cursussen.

Na de fusie vond er een inhoudelijke verschuiving plaats. Er kwam meer aandacht voor open cursussen voor volwassenen. Ook vonden er organisatorische veranderingen plaats. Voorheen bestond er een indeling van docenten en consultants in werkveldteams. Dat hield in dat er aparte teams bestonden van docenten en consultants. Na de fusie kwam er een indeling in vakteams. De vakteams verzorgden de steunfunctietaak. De teams werden verzelfstandigd tot 'scholen' met een eigen hoofd. De School voor Literaire Vorming was de derde school die werd gerealiseerd. De term 'scholen' is om twee redenen gekozen. De eerste is een heel pragmatische: Er bestond al een muziekschool en een dansschool. Deze lijn werd doorgetrokken naar de andere disciplines. De tweede reden is dat in de term 'school' het lerende element en niet het algemeen vormende karakter van de cursussen wordt benadrukt. Om de relatie met de kunsten aan te geven werd de naam van een school gecombineerd met het bijbehorend kunstvak. De achterliggende gedachte is dat kunst een vakmatige kant heeft die geleerd kan worden.

De SKVR is een particuliere stichting met een zelfstandig bestuur. Zij wordt gesubsidieerd door de Gemeente Rotterdam en ontvangt daarvoor jaarlijks ± 14 miljoen gulden. De invloed van de gemeente op de stichting is daardoor groot. De werknemers van de SKVR hebben een gemeentelijke, ambtelijke rechtspositie.

Het bestuur is een bestuur 'op afstand', het speelt een rol als intermediair bij conflicten tussen directie en medewerkers. Zij heeft het beslissende woord in zaken als het beleid van de SKVR, benoeming en ontslag, aankopen van onroerend goed, samenwerkingsovereenkomsten en begrotingen.

De directie bestaat uit twee personen, een algemeen en een zakelijk directeur.

Naast de verschillende 'scholen' zijn er ondersteunende afdelingen: Externe zaken (PR, evenementen en coördinatie), personeelszaken, financiën en exploitatie. De scholen hebben alle een of meer hoofden, die verantwoording verschuldigd zijn aan de directie. Zij werken met een eigen budget. Binnen het algemene SKVR-beleid gaan zij zelfstandig te werk.

Het aantal medewerkers in vaste dienst is ongeveer 350, hiervan zijn er ongeveer 250 werkzaam binnen de scholen.

De SKVR ontplooit activiteiten en cursussen op zes kunstvakgebieden: muziek, dans, toneel, beeldende kunst, film & fotografie en literatuur. Op deze gebieden ontwikkelt zij drie hoofdactiviteiten:

- 1 Kunstonderwijs: lessen en cursussen op kunstzinnig gebied. Dit is het buitenschoolse cursusaanbod, gericht op zowel volwassenen als kinderen.
- 2 Kunstzinnige vorming: De SKVR vormt de steunfunctie in Rotterdam. Zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs doet de SKVR aan bemiddeling van en voorlichting over kunstzinnige vorming en kunstbeschouwing. Daarnaast voert zij projecten uit voor het onderwijs.
- 3 Ondersteuning aan organisaties voor amateurkunstbeoefening en creativiteitscentra in Rotterdam.

Daarnaast organiseert de SKVR evenementen zoals festivals en conferenties. Dit doet zij vaak in samenwerking met andere instellingen.

Cultureel klimaat Rotterdam

Rotterdam heeft een levendig cultureel klimaat. Op verschillende terreinen worden initiatieven genomen. Er zijn diverse musea, festivals en activiteiten. Op literair gebied zijn meerdere organisaties actief. De SKVR-Schrijversschool neemt in het literaire landschap een belangrijke positie in.

Rotterdam heeft ca 600.000 inwoners. Het verzorgingsgebied van de SKVR bestaat uit ruim 800.000 mensen. Van de cursisten is 30% afkomstig uit de plaatsen rondom Rotterdam.

B School voor Literaire Vorming

De discipline 'literatuur' is ondergebracht bij de School voor Literaire Vorming, die uit drie onderdelen bestaat:

- de Schrijversschool;
- projecten in het onderwijs;
- taaldrukwerkplaatsen.

De laatste twee vormen samen de steunfunctie. De Schrijversschool verzorgt het eerstelijns-aanbod. Kernactiviteiten zijn cursussen in schrijven, dichten en literatuur-beschouwen, leesbevorderen en taaldrukken.

Ruim twintig jaar geleden organiseerde de SMVR de eerste educatieve projecten op het gebied van schrijven. Het waren onderwijsondersteunende projecten. In 1981 werd een fulltime kracht aangesteld die zich bezig ging houden met het aanbod literaire vorming. Vanaf dat moment startten ook de buitenschoolse cursussen.

In 1987 werden alle eerstelijns-cursussen literaire vorming onder één noemer gebracht. Per Groen en Lodewijk Ouwens bedachten het concept van een schrijversschool.

In 1991 verzelfstandigde de afdeling literaire vorming zich en werd zij de School voor Literaire Vorming. Lodewijk Ouwens werd aangesteld als hoofd van deze afdeling.

Opvallend is dat literaire vorming binnen de SMVR (en later binnen de SKVR) van begin af aan erkend werd als een eigen kunstdiscipline, terwijl literaire vorming landelijk nog niet als officiële discipline werd erkend. Zij had een eigen vakteam met eigen docenten en een eigen budget. Dit verklaart de voorsprong die de SKVR tegenwoordig heeft op andere centra voor kunstzinnige vorming met een afdeling literaire vorming.

C SKVR-Schrijversschool

1 *Achtergrond SKVR-Schrijversschool*

Met de aanstelling van een fulltime kracht in 1981 begon de ontwikkeling van een buitenschools aanbod literaire vorming. De eerste korte cursussen die de SMVR aanbood waren kadercursussen voor het onderwijs, later kwamen daar de literaire werkgroepen, overgenomen van de Rotterdamse Kunststichting, bij. Al snel bleek dat er belangstelling was voor langere cursussen. Zodoende werd het aanbod uitgebreid en bestond het in 1985 uit weekend-workshops (korte cursussen), scholenprojecten, kadercursussen en werkgroepen.

Mede door de algemene beleidsverandering naar 'scholen' ontwikkelde de literaire vorming zich meer in de richting van cursussen voor volwassenen. Met behulp van een subsidie van WVC kon een basiscursus prozaschrijven inclusief een cursusboek ontwikkeld worden. De belangstelling hiervoor was groot, zodat ook een vervolgcursus werd gestart. Om het traject voort te zetten werden werkgroepen opgezet, die bedoeld zijn voor gevorderde schrijvers die zelfstandig te werk willen gaan en hun teksten willen bespreken met anderen.

Met poëzieschrijven werd een zelfde poging gedaan maar dit mislukte. Voor werkgroepen poëzie was wel belangstelling, voor een basiscursus niet.

Als gevolg van de verzelfstandiging in 1991 werden nieuwe cursussen ontwikkeld, ook voor overdag. Het cursusaanbod maakte een ontwikkeling in de breedte en in de diepte door. In de breedte door de introductie van nieuwe genres, in de diepte door opeenvolgende niveaus. Zo werden cursussen tekstdichten, verhalen vertellen en poëziegeschiedenis in het aanbod opgenomen. Ook kwam het accent te liggen op laagdrempeligheid. Voorafgaand aan de basiscursussen werden kennismakingsbijeenkomsten georganiseerd en het taalgebruik in de folder werd vereenvoudigd. Poëzieschrijven veranderde bijvoorbeeld in gedichten schrijven, proza in verhalen schrijven. De ontwikkelingen gingen gepaard met vallen en opstaan, maar leverden uiteindelijk de gewenste groei van het aantal cursisten op.

Om cursisten die 'uitgeleerd' waren, dat wil zeggen die alle cursussen inclusief de werkgroepen gevolgd hadden, betrokken te houden bij de Schrijversschool werd gezocht naar nieuwe activiteiten. Zo kwam de Schrijverskrant tot stand, die oud-

cursisten de mogelijkheid biedt eigen werk te publiceren. Een andere activiteit was het Schrijversschool Café, waarin mensen uit de professionele schrijfwereld vertellen over hun vak.

De SKVR-Schrijversschool biedt ook cursussen aan, die door een andere afdeling van de SKVR worden verzorgd. Zo biedt zij een cursus scenarioschrijven aan die verzorgd wordt door de Foto- en Videoschool.

De SKVR-Schrijversschool heeft vanaf haar start elk jaar een groei in het aantal cursisten gekend. In het najaar van 1992 startte zij met 150 cursisten, een aantal dat in het seizoen 1993-1994 verdubbelde tot 300. In het seizoen 1994-1995 steeg het aantal tot 375. Bij de berekening van het aantal cursisten tellen alleen de cursisten mee van cursussen die verzorgd worden door de SKVR-Schrijversschool. Deelnemers van cursussen verzorgd door andere afdelingen van de SKVR vallen buiten de telling.

Accommodatie

De SKVR-Schrijversschool is gevestigd in het hoofdgebouw van de SKVR. Er zijn speciale lokalen waar de cursussen worden gegeven. De publieksactiviteiten zoals het Schrijversschool Café en de Schrijversdiners vinden plaats in het Bibliotheektheater.

Coördinatie

De SKVR-School voor Literaire Vorming heeft een hoofd dat verantwoordelijk is voor de Schrijversschool, de projecten in het onderwijs en de taaldrukwerkplaatsen. Hij heeft hiervoor een aanstelling voor (minimaal) veertig uur in de week. Het docententeam bestaat gemiddeld uit 18 docenten.

Het succes van de groei van het aanbod literaire vorming van de SKVR is mede te danken aan de fulltime coördinatorfunctie van Lodewijk Ouwens.

2 *Beleid*

2.1 *Doelstellingen*

De SKVR-Schrijversschool is verantwoordelijk voor het eerstelijns-aanbod.

Doelstellingen zijn¹:

- Het organiseren van schrijfcursussen en workshops voor volwassenen (en in de toekomst eventueel voor kinderen).
- Het betrekken van de cursisten bij de activiteiten die te maken hebben met de Schrijversschool.
- De cursisten in aanraking brengen met 'het literaire klimaat' van Rotterdam.
- Het werven van nieuwe cursisten.

Het beleid van de SKVR-Schrijversschool wordt gekenmerkt door een streven naar meer deelnemers en een vergroting van de naambekendheid. Het eerste probeert zij te bereiken door een verbreding van het aanbod en het opzoeken van nieuwe doelgroepen, het tweede door een gerichte publiciteit. Laagdrempeligheid staat hoog in het vaandel.

2.2 *Cursusaanbod*

De cursussen hebben als doel cursisten beter te leren schrijven en meer plezier te

¹ Uit: *De SKVR-Schrijversschool*.

Een publieksonderzoek.

C. Hoogkamp (1993), p. 14.

geven in schrijven. Het ontwikkelen van de eigen creativiteit staat centraal. Teksten die cursisten schrijven worden beoordeeld op basis van literaire maatstaven. Niet de gedachten- of gevoelswereld van de schrijver staat ter discussie, maar de literaire kwaliteit van de tekst die daaruit voortvloeit.

De cursussen zijn ingedeeld naar moeilijkheidsgraad. Er is een onderverdeling in basis- en vervolgcursussen en werkgroepen. Hierin kan men zelfstandig schrijven en het werk bespreken met de werkgroepsleden en de docent. Het is geen voorwaarde eerst de basis- en vervolgcursussen te doorlopen voordat men mag deelnemen aan de werkgroepen. Iedereen die denkt over voldoende schrijfervaring te beschikken mag deelnemen. Bij twijfel wordt overlegd met de docent.

Het cursusaanbod wordt aangevuld met workshops waarin intensief op één aspect van het schrijversschap wordt ingegaan, of waar één genre centraal staat. Bijvoorbeeld een workshop interviewtechniek.

2 Uit: *Pedagogisch concept Schrijversschool*. L. Ouwens (juni 1994).

De cursussen kennen vier basiselementen²:

- ontwikkelen van technische schrijfvaardigheden;
- inzicht verschaffen in het creatieve proces van het schrijven;
- ontwikkelen van het vermogen om teksten te analyseren en te waarderen;
- het werk van schrijvers en dichters als voortdurend referentiekader.

De SKVR-Schrijversschool biedt een breed cursusaanbod aan, waarbinnen de hoofdgenres van de literatuur vertegenwoordigd zijn. Het programma behelst daarom proza, poëzie en journalistiek. Literatuur wordt breed opgevat zodat ook columns, artikelen en schrijversdiners binnen dit kader vallen. Het merendeel van het aanbod bestaat uit actieve cursussen, vanaf het cursusjaar 1995-1996 worden daarnaast ook receptieve cursussen aangeboden.

Om cursisten en ex-cursisten betrokken te houden bij de ontwikkelingen van de SKVR-Schrijversschool is het Schrijversschool Café ontwikkeld. Onder deze noemer organiseert de SKVR-Schrijversschool literaire activiteiten, zoals lezingen en schrijversavonden. De avonden zijn bedoeld om cursisten inzicht te geven in de professionele wereld van schrijven en publiceren. De Schrijverskrant vervult eenzelfde functie, het is een publikatiemedium voor (ex-)cursisten en amateurschrijvers dat literair genoeg biedt en tevens een informatiekanaal is voor literaire activiteiten. De Schrijverskrant is voortgevloeid uit de groei van de SKVR-Schrijversschool (meer informatie over het Schrijversschool Café en de Schrijverskrant is te lezen in paragraaf drie).

2.3 Doelgroepen

De SKVR-Schrijversschool richt zich in eerste instantie op volwassenen boven de 16 jaar. Uit *De SKVR-Schrijversschool. Een publieksonderzoek* van Ciska Hoogkamp (1993) blijkt dat de potentiële cursist een hoog opleidingsniveau, een grote interesse in cultuur en een bovenmatige interesse voor het lezen heeft. Meer specifieke kenmerken zijn:

- Vrouwen vormen een kleine meerderheid.

- Een groot deel van de geïnteresseerden is alleenstaand.
- De leeftijd is gevarieerd. De grootste groep is tussen de 25 en de 35 jaar oud. Maar ook de groep tussen 35 en 49 is goed vertegenwoordigd.
- Het grootste deel is werkzaam in het bedrijfsleven.
- Zij hebben een grote belangstelling voor receptieve en actieve cultuurparticipatie.
- In hun vrije tijd gaan zij vaak naar de bioscoop, het filmhuis, het museum, een galerie, een literair café of een literaire manifestatie.
- Naast schrijven houdt een groot deel zich bezig met beeldende kunst.
- Ze lezen veel en zijn bijna allemaal lid van de bibliotheek.
- De meesten lezen *de Volkskrant* of de *NRC*.

3 Programma-aanbod

De SKVR-Schrijversschool biedt een gevarieerd programma aan, dat gekenmerkt wordt door een breedte in het aanbod en een indeling naar niveaus.

Verhalen

- Korte kennismakingscursussen, basiscursussen, vervolgcursussen en werkgroepen 'Korte verhalen schrijven'
- Werkgroep 'Novellen en romans'
- 'Verhalen en gedichten schrijven voor kinderen'
- 'Verhalen vertellen'
- 'Schrijven over thema's'
- 'Schrijven over persoonlijke thema's'

Poëzie

- Werkgroepen 'Poëzie'

Een aantal jaren geleden werd gestart met een basiscursus 'Gedichten schrijven', dit werd echter geen succes. De werkgroepen daarentegen werden vanwege de vele inschrijvingen opgesplitst in drie groepen. De behoefte aan scholing is blijkbaar minder dan de behoefte aan het (voor)lezen en leren van elkaars gedichten.

Dramaschrijven

- Scenarioschrijven voor een speelfilm of een documentaire.

Non-fictie

- Basiscursus en werkgroep '(Radio)column schrijven'

Het idee voor de cursus '(Radio)column schrijven' ontstond uit een praktische vraag van een cursist 'Verhalen schrijven', die gevraagd was voor een lokaal radiostation radiocolumns te schrijven. Het benodigde aantal columns en het gebrek aan de specifieke schrijftechniek brachten hem ertoe het genre te introduceren in de cursus 'Verhalen schrijven'. Het idee bleek aan te slaan. De SKVR-Schrijversschool besloot daarop een cursus '(Radio)column schrijven' te ontwikkelen, waarin niet alleen schrijf- en stijltechnieken, maar ook voorleestechneken en stemgebruik werden opgenomen. Met het radiostation zijn vaste afspraken gemaakt over de uitzending en de afname van het aantal columns. Zij bepalen ook, onder voorbehoud, het thema.

De succesfactoren van deze cursus zijn zichtbaar: Het persoonlijke aspect van een column, de compacte vorm van een column en de gelegenheid tot publicatie of vertoning.

- Jaarcursus 'Artikelen schrijven'

Deze cursus bestaat uit vier modules waaronder twee modules 'Schrijftechniek', een weekend 'Interviewtechniek' en een module 'Achtergrondartikel schrijven'.

Opvallend is dat voor de jaarcursus journalistiek zich weinig mensen aanmelden.

Cursisten schrijven zich liever voor aparte modules in. Bij inschrijving voor de jaarcursus krijgt men 10% korting op de totaalprijs. Van die korting wordt dus weinig gebruik gemaakt. Het idee van een jaarcursus werkt wél: De mogelijkheid bestaat om het hele jaar een cursus te volgen. Zichtbaar legt men zich liever niet vast voor een heel jaar, ook financieel gezien.

Receptief

- Basis- en vervolgcursus 'Lezen van literaire verhalen en romans'

Deze cursus is in samenwerking met het LOKV ontwikkeld en is bedoeld voor mensen die graag lezen, maar die literatuur nog te moeilijk vinden, of er te weinig vanaf weten. De cursus fungeert als gids in de literaire wereld. Het is de bedoeling dat de cursus cursisten literair competent maakt, zodat zij in staat zijn zelfstandig literatuur te lezen en te beoordelen. De cursus richt zich op een receptief leespubliek.

- Cursus 'Lezen van moderne poëzie'

- 'Meer kijk op kunst': kunstbeschouwende cursussen

- Schrijversdiners

Manuscriptenservice

Amateurschrijvers kunnen hun manuscript ter beoordeling opsturen naar de SKVR. Zij zoekt dan een deskundige in het betreffende genre. Voor manuscripten tot honderd pagina's kost dit f 100,-, voor meer dan honderd pagina's tellende manuscripten, f 150,-.

Algemeen

- Oriëntatiecursussen 'Creatief schrijven'

- Per jaar wisselende cursussen zoals een cursus 'Socratische gesprekken' of 'Cabarettteksten schrijven'.

- 'Schrijven op locatie': Weekendworkshops met als inspiratiebronnen de bestaande literatuur over een locatie en de locatie zelf. 'Schrijven aan zee' bleek succesvol. 'Schrijven in de natuur' of 'Schrijven in een hotel' zijn enkele nieuwe ideeën.

Wellicht kan samengewerkt worden met de theaterschool. Een cursus toneelschrijven zou dan gecombineerd kunnen worden met het opvoeren van de scènes op locatie.

Andere activiteiten zijn:

De Schrijverskrant: Een blad voor amateurschrijvers in de regio. Voor (oud-)cursisten biedt dit een mogelijkheid eigen werk te publiceren. De Schrijverskrant verschijnt viermaal per jaar in een oplage van 500 exemplaren. Het eerste nummer rolde in december 1991 van de persen. Het blad is voortgekomen uit de groei van

de SKVR-Schrijversschool: cursisten raakten 'uitgeleerd' na de cursussen en de werkgroepen gevolgd te hebben. De krant was aanvankelijk een uitgave van de SKVR en bevatte bijdragen van (oud-)cursisten van de Schrijversschool. De SKVR-Schrijversschool heeft de Schrijverskrant opgestart, maar heeft de leiding steeds meer overgedragen aan een onafhankelijke redactie. Sinds 1992 is de krant een onafhankelijke uitgave geworden voor (oud-)cursisten van de Schrijversschool en amateurschrijvers uit de regio. Zij wordt geheel gefinancierd door de SKVR, maar de naam van de SKVR-Schrijversschool komt niet meer in het colofon voor. De krant wordt gratis verspreid onder alle cursisten van de Schrijversschool en is daarnaast te koop bij de boekhandel en tijdens avonden van het Schrijversschool Café. Zij heeft ongeveer honderd abonnees en kent daarnaast inkomsten uit de losse verkoop. Het is de bedoeling dat de Schrijverskrant in de toekomst geheel zelfstandig kan bestaan, zonder financiële hulp van de SKVR, maar bijvoorbeeld met een subsidie of sponsorgeld.

Schrijversschool Café: Onder de noemer Schrijversschool Café organiseert de SKVR-Schrijversschool regelmatig literaire activiteiten zoals lezingen, schrijversavonden en open podia. De avonden zijn gratis toegankelijk voor cursisten van de Schrijversschool.

De bijeenkomsten van het Schrijversschool Café vonden tot en met het seizoen 1993-1994 zes maal per jaar plaats. De avonden waren bedoeld om cursisten inzicht te geven in de professionele wereld van schrijven en publiceren. Voor iedere bijeenkomsten werden daarom twee deskundigen op dit terrein uitgenodigd voor een lezing. Soms waren dit schrijvers en dichters, soms mensen uit het boeken- en uitgeverysvak. Daarnaast waren de bijeenkomsten een plaats voor het uitwisselen van informatie en het onderhouden van contacten. De Schrijversschool Cafés vonden vanaf het seizoen 1994-1995 nog maar twee keer per jaar plaats. In de vier jaar dat zij gehouden werden zijn de meest interessante beroepen aan de orde geweest. De SKVR-Schrijversschool wil herhalingen voorkomen. In de plaats van de Cafés worden nu Schrijversdiners georganiseerd. Dit zijn echter eerder receptieve cursussen wereldliteratuur dan informatieve avonden over het schrijversvak. Voor het contact van cursisten met de Schrijversschool zijn de bijeenkomsten van Schrijversschool Cafés echter nog steeds van groot belang. Om die reden worden nu gecombineerde avonden onder dezelfde noemer georganiseerd waarop cursisten en professionele schrijvers voordragen uit eigen werk. De gemiddelde belangstelling ligt rond de honderd bezoekers.

Schrijversdiners: receptieve cursussen wereldliteratuur. Elk Schrijversdiner is gewijd aan een andere cultuur. In het seizoen 1994-1995 stonden achtereenvolgens Brazilië, Rusland, Japan, Noord-Amerika en de stad Rotterdam centraal. De avonden kenmerken zich door drie vaste onderdelen: Een inleiding en een uitleg over de geschiedenis van de literatuur uit het betreffende gebied, daarna bespreekt de gast spreker de hedendaagse schrijvers en worden praktische leestips gegeven. De diners staan eveneens in het teken van het onderwerp van die avond: er worden culinaire specialiteiten van het betreffende gebied geserveerd.

4 Werving en publiciteit

De SKVR-Schrijversschool wordt geleid door een eigen hoofd en is niet ondergebracht bij een andere discipline. Het hoofd is verantwoordelijk voor de inhoudelijke ontwikkeling van de Schrijversschool, het cursusaanbod en de overige literaire activiteiten. Er is een aparte sectie PR die de wervingsstrategieën verzint en het publiciteitsbeleid opstelt. Zij stemmen hun ideeën af met het hoofd van de Schrijversschool, die zelf ook ideeën voor de werving aandraagt. De sectie PR verstuurt de mailingen en de persberichten voor alle afdelingen van de SKVR.

Netwerk

Het onderhouden van een netwerk speelt een centrale rol in het wervingsbeleid. Het hoofd van de Schrijversschool heeft door de jaren heen een netwerk met contacten opgebouwd van mensen die zich bezighouden met literaire vorming of met het organiseren van literaire activiteiten. Daarnaast heeft hij contacten met mensen die actief zijn in het amateurschrijfcircuit. Hierdoor heeft hij toegang tot adressenbestanden van mensen die zich interesseren voor lezingen en cursussen schrijven.

De Schrijversschoolbrochure

Het voornaamste publiciteitsmiddel van de Schrijversschool is de Schrijversschoolbrochure. Deze verschijnt één keer per jaar en bevat informatie over het cursusaanbod. De brochure wordt in een oplage van 3000 exemplaren gedrukt en aan alle cursisten van de Schrijversschool toegestuurd. Ook wordt de brochure in bibliotheken en boekhandels verspreid.

De Schrijversschool biedt een jaarprogramma, ingedeeld in twee seizoenen, aan. Als er gedurende het cursusjaar een cursus aan het programma toegevoegd wordt, wordt dit door middel van flyers en informatiebijeenkomsten bekend gemaakt aan het publiek.

Advertenties

De SKVR-Schrijversschool kondigt haar cursussen en activiteiten aan tijdens bijeenkomsten van het Schrijversschool Café, in de Schrijverskrant en in 'Magazijn' (uitgaansblad van Rotterdam). Daarnaast adverteert de SKVR-Schrijversschool in regionale kranten, op lokale omroepen en in de landelijke dagbladen *de Volkskrant* en *de NRC*.

Open dag SKVR

Voorafgaand aan elk nieuw seizoen, in september en januari, besteedt de SKVR extra aandacht aan de werving. Zij houdt dan Open Huis in het SKVR-gebouw aan de Calandstraat. Op deze informatiemiddagen presenteren alle disciplines hun cursussen van het nieuwe seizoen. Potentiële cursisten kunnen deelnemen aan workshops, kijken en luisteren naar demonstraties. Docenten zijn aanwezig om uitleg te geven over de inhoud van de cursussen, vragen te beantwoorden en eventuele twijfels bij het publiek weg te kunnen nemen.

De Schrijversschool organiseert daarnaast, eveneens voorafgaand aan elk seizoen, aparte informatiebijeenkomsten onder de naam 'Het vraagteken!'. Lodewijk Ouwens beantwoordt dan, als docent en als hoofd van de Schrijversschool, vragen van het publiek.

Deze dagen blijken als markering van het cursusseizoen hun functie te hebben. De persoonlijke benadering op informatiemiddagen wordt zeer gewaardeerd door het publiek.

Presentatiedag

In juni vindt in de Rotterdamse schouwburg de jaarlijks terugkerende manifestatie 'De SKVR presenteert...' plaats. Inmiddels is zij uitgegroeid tot een amateurkunstmanifestatie waarop vele kunstvormen zich op zeer diverse manieren presenteren. Cursisten van de Schrijversschool dragen op het open podium gedichten en verhalen voor.

Het publiek wordt op deze dag geïnformeerd over cursussen en activiteiten van de SKVR en kan zich meteen inschrijven voor het nieuwe seizoen.

Publieksonderzoek

Naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek *De SKVR-Schrijversschool. Een publieksonderzoek* (Hoogkamp, 1993) is de Schrijversschool haar publiciteitsmiddelen beter gaan benutten om zo een groter bereik te creëren. De Schrijversschoolbrochure, de Schrijverskrant en de aankondigingen van het Schrijversschool Café worden nu in bibliotheken, scholen, boekhandels, bioscopen, musea en cafés verspreid.

Een jaarlijks festival rond een literair thema zou een nieuw publiciteitsmiddel kunnen zijn. Rond dit festival kan een Schrijverskrant gemaakt worden en kan de Schrijversschool workshops organiseren. Samenwerking met andere literaire instellingen in Rotterdam is hierbij wenselijk.

Hoogkamp merkt op dat de SKVR-Schrijversschool naar het publiek toe explicieter moet laten zien dat zij deel uit maakt van de SKVR. In de praktijk blijken namelijk veel mensen wél de SKVR te kennen, maar de Schrijversschool niet. Open dagen zijn een goed middel om deze koppeling te laten zien. Vergroting van de naamsbekendheid moet een belangrijke factor blijven in het publiciteitsbeleid.

Mond-tot-mond circuit

Naast alle vormen van publiciteit is het mond-tot-mond circuit een van de belangrijkste wervingsmiddelen. Tevreden en enthousiaste cursisten zijn de beste reclame voor een cursus. Een goed aanbod, goede docenten en een prettige sfeer zijn hiervoor de belangrijkste voorwaarden.

5 Relaties met andere organisaties

De SKVR-Schrijversschool streeft naar een goede en regelmatige samenwerking met andere literaire instellingen in de regio en is bereid daar tijd, geld en menskracht in te stoppen.

De SKVR-School voor Literaire Vorming is in Rotterdam een steunfunctie voor de amateurkunst. Als stichting is zij niet bij machte om projecten te subsidiëren. Zij kan echter wel organisatorische ondersteuning bieden zodat projecten daarna zelfstandig uitgevoerd kunnen worden. Zo biedt de SKVR hulp bij het opstarten van projecten, adviseert in het aanvragen van subsidies en het voeren van een gerichte publiciteit.

In Rotterdam neemt de SKVR-School voor Literaire Vorming het initiatief om amateurpodia structureel een subsidie te verlenen. Hiervoor bemiddelt zij bij de gemeente en de Rotterdamse Kunststichting, wiens advies de gemeente meestal volgt.

De SKVR-Schrijversschool ondersteunt amateurschrijvers op verschillende manieren:

- Het Schrijversschool Café: bijeenkomsten met mensen uit de professionele kunsten die vragen beantwoorden en uitleg geven over de professionele wereld.
- De Schrijverskrant: publikatiemedium.
- Manuscriptenservice: persoonlijk advies over manuscripten.

AK-organisaties

De SKVR-School voor literaire vorming is nauw betrokken bij enkele amateurorganisaties. Meestal biedt zij organisatorische of facilitaire steun. Gezamenlijke projecten komen in beperkte mate voor.

- Stichting Weerwoord

Stichting Weerwoord organiseert dichterspodia in café 'De Consul' en een Taaltheater in Tejatro Popular. Regelmatig dragen deelnemers van de werkgroepen van de SKVR-Schrijversschool hier voor uit eigen werk. Een aantal ex-cursisten van de Schrijversschool zit in het bestuur van de stichting. Voor het maken van aankondigingen en affiches maakt de stichting soms gebruik van de faciliteiten van de SKVR.

- Totstandkoming van het script van de musical *Kaat*.

Een schrijverscollectief, gevormd door ex-cursisten van de Schrijversschool, schreef onder aanvoering van tekstdichter/docent Peter Blanker de teksten voor een musical *Kaat*. Er werkten zowel amateurs als professionals aan mee. De musical werd zo'n vijftien maal opgevoerd in het Zuidpleintheater.

PK-organisaties

- Het Bibliotheektheater

De foyer van het Bibliotheektheater is de vaste plaats voor publieksactiviteiten van de Schrijversschool, zoals de Schrijversdiners en bijeenkomsten van het Schrijversschool Café. Het Bibliotheektheater, de Rotterdamse Kunststichting en de Schrijversschool organiseren gezamenlijk het jaarlijks Eenakterfestival voor amateurgezelschappen.

- Rotterdamse Kunststichting

Met de RKS-sectie Alloctonen/migranten organiseert de Schrijversschool open podia en masterclasses voor migrantendichters tijdens het Dunyafestival. De RKS-sectie Letteren subsidieert ten dele de Schrijversdiners.

- Stichting Autoped

Stichting Autoped verzorgt literaire activiteiten voor kinderen. Zij geeft de Boekie/boekiekrant uit, heeft een reizend kindermuseum en een Boekie/boekiemobiel. De stichting werkt zelfstandig, met steun van de SKVR. De Stichting Autoped heeft een schrijfwerkplaats in de vorm van een verbouwde zeecontainer, waar kinderen binnen kunnen lopen en met verschillende docenten aan verschillende tekstsoorten kunnen werken.

In incidentele projecten werkt de SKVR-Schrijversschool samen met Stichting Autoped.

Bijzondere activiteiten in voorgaande jaren

- Eerste Theatervoorleesdag, 10 oktober 1993.

De Schrijversschool was betrokken bij de organisatie van de eerste Theater-voorleesdag, een gezamenlijk project van de Dramawerkplaats, de RKS, Theatergroep De zwarte hand, Theater Zuidplein en de Gemeentebibliotheek. In 300 theaters in Nederland werd op die dag hetzelfde verhaal van Annie M.G. Schmidt voorgelezen.

- Schrijfworkshops voor kinderen

In samenwerking met Stichting Autoped ontwikkelde de SKVR-Schrijversschool schrijfworkshops voor basisschoolleerlingen die de tentoonstelling '1000-en-1 brieven' in het reizend kindermuseum Boekie-boekie bezochten. In totaal werden er zestig workshops gegeven.

- Lezingencyclus 'Achter de kinderboeken'

De cyclus bestond uit vier bijeenkomsten met acht bekende kinderboekenschrijvers. Het was een gezamenlijk initiatief van Stichting Autoped, de Gemeentebibliotheek en de SKVR-Schrijversschool.

- Niet storen, ik lees

De SKVR had de leiding over dit door WVC gesubsidieerde project. In het kader hiervan werden onder meer 36 TV-programma's, 6 kinderboeken in 4 talen en 6 videofilms geproduceerd. De Gemeentebibliotheek, de RKS, StadsTV en Stichting Autoped namen eraan deel. Doel van het project was kinderen, hun ouders en hun omgeving te wijzen op het belang van boeken, lezen en voorlezen.

- Jurering schrijfwedstrijden

De SKVR-Schrijversschool was betrokken bij de jurering van verhalen die ingezonden waren voor twee schrijfwedstrijden, respectievelijk georganiseerd door het Reispleis en de Provinciale Bibliotheekcentrale.

Samenwerking met landelijke instellingen

Het beleid van de SKVR is landelijk gericht. Zij heeft een dienstverlenende taak-opvatting naar het land. Lodewijk Ouwens heeft van de SKVR altijd de mogelijkheid gekregen om aan landelijke werkgroepen en initiatieven deel te nemen.

- Raamleerplan literair schrijven

De SKVR-Schrijversschool werkte mee aan de totstandkoming van een Raamleerplan literair schrijven, dat in 1994 verscheen onder auspiciën van Stichting Lift.

- Landelijke Werkgroep Literaire vorming

Lodewijk Ouwens is secretaris van de Landelijke Werkgroep Literaire Vorming.

6 Gewenste ontwikkelingen

De Schrijversschool streeft naar een verhoging van het aantal cursisten. Daartoe kan zij twee middelen inzetten:

- Een reeks nieuwe cursussen aanbieden.

Hieraan is echter het risico verbonden dat de vaste groep cursisten zich verspreidt over een breder aanbod. Een versplintering van de doelgroep is het gevolg, waardoor verschillende cursussen misschien niet door kunnen gaan vanwege te weinig deelnemers.

-
- Een beperkt aantal nieuwe cursussen aanbieden en zich concentreren op nieuwe doelgroepen.

Dit lijkt een betere mogelijkheid, daar er waarschijnlijk geen versplintering van doelgroepen zal optreden.

Een receptief aanbod:

De SKVR-Schrijversschool wil het aanbod receptieve cursussen uitbreiden. In 1995 is daarom een start gemaakt met een cursus 'lezen van literaire verhalen en romans', meerdere cursussen zullen wellicht volgen.

Andere ideeën zijn:

- Cursus 'Jeugdliteratuur'

In samenwerking met Pabo's zou een cursus 'Jeugdliteratuur' gegeven worden. De doelgroep bestaat uit ouders en leerkrachten. Te denken valt aan een project rond reizende tentoonstellingen van Wim Hofman, Max Velthuis of Harrie Geelen.

- Korte cursus rond een bepaalde dichter, schrijver, stijl of periode.
- Ontmoetingen met schrijvers.

Naast het receptieve blijft het actieve aanbod ook in ontwikkeling:

- Masterclasses

Als vervolg op de bestaande manuscriptenservice kunnen masterclasses georganiseerd worden. Amateurschrijvers kunnen een tekst opsturen, waarna een afspraak volgt met een auteur/dichter die 'spreekuur' houdt om te praten over de tekst.

- Kindercursussen

De Schrijversschool ontwikkelt in samenwerking met Stichting Autoped cursussen voor kinderen. De Boekie/boekiemobiel zal bij deze cursussen een centrale rol spelen.

SCHRIJVERSCHOOL ANTHONIE DONKER HARDERWIJK

A Centrum voor kunstzinnige vorming 't Klooster

Centrum voor kunstzinnige vorming 't Klooster werd in 1970 opgericht onder de naam 'Kreatief Centrum 't Klooster'. Het is ontstaan vanuit een elders gehuisvest jongerencentrum dat allerlei creatieve activiteiten programmeerde. Het had een vormingsgericht karakter. In de jaren tachtig vond een ommekeer plaats. Er werd een nieuwe directeur aangetrokken die van de gemeente Harderwijk de opdracht kreeg alle disciplines (met uitzondering van muziek) te ontwikkelen. Vernieuwing werd sindsdien een vast onderdeel van het beleid. In 1991 onderging 't Klooster een naamsverandering en werd het Centrum voor kunstzinnige vorming 't Klooster.

Ckv 't Klooster is een stichting die gesubsidieerd wordt door de gemeente Harderwijk. Zij heeft een jaarbudget van f 500.000,-, waarvan f 350.000,- door budgetfinanciering verkregen wordt. Het overige bedrag verkrijgt zij door cursusinkomsten.

't Klooster heeft 26 part-time docenten, 2 part-time conciërges, een secretariaatsmedewerker (24 uur) en een directeur in dienst. Het bestuur is verantwoordelijk voor het beleid. Elk lid heeft een eigen beleidsterrein; cursusbeleid, fondswerving/sponsoring/PR en voorlichting, specifieke doelgroepen.

't Klooster heeft een eigen gebouw waarin elke discipline tenminste één lokaal ter beschikking heeft.

Cultureel klimaat

Harderwijk heeft een goed cultureel klimaat. Er zijn diverse culturele instellingen actief. Ook bestaan er veel samenwerkingsverbanden tussen verscheidene organisaties. Jaarlijks organiseren de gezamenlijke culturele instellingen een cultureel festival waarop verschillende disciplines vertegenwoordigd zijn.

Harderwijk telt ruim 33.000 inwoners. Het verzorgingsgebied van 't Klooster is groter; het behelst de dorpen Ermelo, Zeewolde en Putten. Bij elkaar ongeveer 75.000 inwoners. Het verzorgingsgebied zal de komende jaren groter worden, daar Harderwijk aangewezen is als groeikern. In het jaar 2000 zal de gemeente 45.000 inwoners tellen.

B Schrijversschool Anthonie Donker

1 Achtergrond Schrijversschool Anthonie Donker

Literaire vorming kreeg, met de komst van directeur Jacques Janssen, een plaats binnen het aanbod kunstzinnige vorming. Janssen had een drama-achtergrond, met in zijn opleiding 'voordracht van poëzie en proza' als specialisatie. Geheel onbekend met schrijven en literatuur was hij niet.

De discussie in de landelijke VCO-vergaderingen in 1983 rond de invulling van literaire vorming vormde de aanleiding voor het starten van cursussen. Janssen was een van de mensen die van mening waren dat literaire vorming te maken had met

de kunsten: hij heeft geprobeerd dit in beleid te vertalen. In 1984 startte hij daarom met een eerste schrijfworkshop in 't Klooster.

Zeven mensen schreven zich in voor de cursus. In de jaren daarna bleef die groep cursisten schrijfcursussen volgen, het aantal cursisten nam wat toe. Diverse cursussen 'Korte verhalen schrijven' volgden. Doordat de groep cursisten grotendeels hetzelfde bleef, moest er steeds voor een nieuw aanbod gezorgd worden: nieuwe genres en onderwerpen werden verzonnen. Binnen de cursus 'Korte verhalen schrijven' werd daarom aandacht besteed aan het schrijven van reisverhalen en levensverhalen.

De receptieve cursus 'Grasduinen in letterland' werd in 1985 aan het aanbod toegevoegd, waarvoor Wim Burghouwt als docent werd aangetrokken.

Herhaaldelijk heeft 't Klooster cursussen 'Poëzie schrijven' aangeboden. De belangstelling hiervoor was echter gering. Daarom werd een nieuwe formule bedacht. Drie dichters werden uitgenodigd voor een voordracht. Na een voordracht volgden telkens vijf lessen waarin aandacht werd besteed aan de bespreking van de gedichten en het zelf schrijven van gedichten. Jean Pierre Rawie, Elly de Waard en Liselore Gerritsen droegen voor. Er schreven zich 17 mensen in. Bij de lezingen waren alle deelnemers aanwezig, bij de lessen echter slechts 5 of 6 per les. Blijkbaar waren de meesten slechts geïnteresseerd in de lezingen en niet in het zelf schrijven.

Receptieve poëziescursussen met als thema 'Wat bedoelt de dichter met...' trokken meer belangstellenden.

In 1986 werd een meerdaagse literaire manifestatie georganiseerd, de Harderwijker Belletrie. Deze beoogde een introductie te zijn van de nieuwe discipline literaire vorming. Tijdens de Belletrie werd aandacht geschonken aan de cursussen, konden mensen kennismaken met een literaire coryfee en kon men door middel van workshops actief bezig zijn met schrijven. De verwachte deelname van nieuwe cursisten bleef uit. Voor de samenwerking met literaire organisaties in Harderwijk was het project echter een goede basis om meer projecten te gaan organiseren.

Twee maal is met succes een cursus 'Britse literatuur' gegeven. Door contacten met de British Council beschikte de docent over goed en afwisselend cursusmateriaal. Met de docent verdween echter ook de cursus.

In september 1995 startte de Schrijversschool Anthonie Donker, als onderdeel van 't Klooster. De school is genoemd naar Anthonie Donker vanwege zijn gedicht over Harderwijk (zie pagina 44). Het cursusaanbod werd uitgebreid met 'Oriëntatiecursussen', 'Schrijven van levensverhalen', 'Moderne Nederlandse Letterkunde' en diverse literaire reizen. Jacques Janssen vertrok in mei 1995 als directeur naar ckv C-Drie te Soest. Hij liet in 't Klooster een goed opgezette afdeling literaire vorming achter, die geleid heeft tot de start van een Schrijversschool in Harderwijk. De nieuwe directeur steunt het algemene beleid en het specifieke beleid ten aanzien van literaire vorming.

Succesfactoren groei literaire vorming

De persoonlijke betrokkenheid van de directeur is van belang geweest voor het totstandkomen van een afdeling literaire vorming. Docenten, medewerkers en de directeur zorgden gezamenlijk voor een breed aanbod.

Janssen was zelf in de beginjaren docent van de schrijfcursussen. Na vijf jaar droeg

hij het docentschap over aan nieuwe docenten. De overdracht heeft een positieve invloed gehad op de groei van de afdeling. Bovendien kregen de cursussen een nieuwe invalshoek doordat nieuwe docenten werden ingezet.

Accommodatie

De schrijf- en leescursussen vinden plaats in het gebouw van 't Klooster. De cursussen worden gegeven in het lokaal waar alle reflectieve kunst- en cultuurcursussen plaatsvinden.

Coördinatie

De inhoudelijke coördinatie van de Schrijversschool Anthonie Donker is in handen van docent Jan Bruggen. Voor de coördinatie heeft hij extra taakuren. De directeur heeft de eindverantwoordelijkheid.

2 Doelstellingen en beleid

2.1 Doelstelling

Ckv 't Klooster heeft een culturele missie: bevordering van cultuurdeelname voor alle mogelijke doelgroepen. Doelstelling is het realiseren van een rijk, gevarieerd en op innovatie gericht cursuspakket. Hierbij worden ontwikkelingen in de markt, in de politiek en in de kunst goed in het oog gehouden.

Ondersteuning

Deskundigheidsbevordering voor de amateurkunst en begeleiding aan organisaties die tentoonstellingen en voorstellingen organiseren vormen een onderdeel van het nieuwe beleid.

Projectorganisatie

Een onderdeel van het nieuwe beleid van 't Klooster is de projectorganisatie. Een projectcoördinator zoekt naar plaatsen waar cursussen 'verkochte' kunnen worden. Die plaatsen bestaan uit het onderwijs, de gezondheidszorg, justitie, opvang vluchtelingen, overheid, milieu-organisaties, bedrijven, particulieren, amateurkunst en dergelijke. Hij kijkt welke capaciteiten de docenten van 't Klooster hebben en waar die elders ingezet kunnen worden. De projecten moeten zichzelf bekostigen.

2.2 Cursusaanbod

Het cursuspakket laat zich inhoudelijk grofweg verdelen in podiumkunsten en literatuur enerzijds, en beeldende kunsten (waaronder audiovisuele vormgeving) anderzijds. Literaire vorming wordt in de vorm van een Schrijversschool als samenhangend pakket aangeboden.

Reflectieve cursussen

Reflectieve cursussen moeten voor alle disciplines ingezet worden. Receptieve elementen zoals bijvoorbeeld museumbezoek en voorstellingsbezoek moeten deel uitmaken van een cursuswerkplan. Reflectieve elementen moeten een hoog actualiteitsgehalte hebben.

Niveaudifferentiatie

Cursussen moet op verschillende niveaus worden aangeboden. Om cultuurparticipatie te kunnen bevorderen is permanente educatie namelijk noodzakelijk.

2.3 Doelgroepen

't Klooster zal specifieke doelgroepen speciale aandacht geven. Zo is de Kinderkunstschool opgericht voor het aanbod van kindercursussen. Er zal een specifiek beleid gevoerd worden voor etnische minderheden en ouderen. Ook zullen er voor etnische minderheden laagdrempelige activiteiten ontwikkeld worden ten einde de culturele integratie te realiseren.

3 Programma-aanbod

Actief aanbod

Het aanbod literaire vorming bestaat uit 'Oriëntatiecursus schrijven', een basis- en een vervolgcursus 'Korte verhalen schrijven' en een cursus 'Levensverhalen schrijven'. Ook is er een manuscriptenservice.

Receptief aanbod

Het receptieve aanbod bestaat uit de cursus 'Grasduinen in Letterland'. Centraal staan minder bekende, maar literair belangrijke boeken. De cursus is een vervolg op de cursussen die voorheen door Wim Burghouwt gegeven werden. De opzet van deze cursussen waren te vergelijken met een leeskringactiviteit. Nieuw in het seizoen 1995-1996 zijn de literaire reizen door Gelderland en de uitwisseling met het Poëziecentrum Leuven.

Cursussen voor kinderen en jongeren

Er is een apart cursuspakket voor kinderen, de 'Kinderkunstschool'. Dans-, toneel- en schildercursussen zijn hierin goedlopende cursussen. Schrijfcursussen worden wel elk jaar aangeboden, maar kunnen niet altijd op voldoende belangstelling rekenen.

Cursussen voor jongeren worden aangeboden onder de noemer 'Jongerenacademie'. Het aanbod literaire vorming bestaat uit een cursus 'Popsong schrijven'.

4 Werving en publiciteit

Het voornaamste publiciteitsmiddel is een algemene programmakrant die één keer per jaar verschijnt. De krant wordt huis-aan-huis verspreid bij de 12.000 huishoudens van Harderwijk. Via een adressenbestand krijgen inwoners van Ermelo en Putten de krant thuis gestuurd.

In mei krijgen alle cursisten van het voorafgaand seizoen via een direct-mail de krant thuisgestuurd, vergezeld met een brief met nieuws van 't Klooster.

Er is een aparte brochure over de Schrijversschool Anthonie Donker die verspreid wordt op specifieke plaatsen. De brochure is ook op te vragen bij 't Klooster.

Een ander publiciteitsmiddel is de lokale pers. Met name de berichten in de regionale kranten en op de kabelkrant zijn van belang.

De directeur is verantwoordelijk voor de PR en publiciteit.

5 Relaties met andere organisaties

Samenwerking met Apollo

't Klooster werkt nauw samen met de Harderwijkse Literaire Culturele Kring 'Apollo'. Apollo organiseert literaire lezingen, voordrachten van bekende schrijvers, literaire brunches, het Literair Café en een poëziewedstrijd voor jongeren. Jaarlijks organiseert zij, in samenwerking met andere culturele instellingen in Harderwijk, een festival rond een bekende Nederlandse schrijver.

De samenwerking tussen 't Klooster en Apollo is ontstaan uit onvrede over de manier waarop 't Klooster literaire lezingen organiseerde. Apollo stelde voor de lezingen te organiseren. Hieruit groeide een samenwerkingsverband met een duidelijke taakverdeling. Apollo organiseerde voortaan de lezingen, waarvoor 't Klooster haar ruimte beschikbaar stelde. Het ontwikkelen en aanbieden van cursussen bleef een taak van 't Klooster.

LOKV-project 'Samenwerking in kunsteducatie'

In 1993-1994 heeft 't Klooster meegewerkt aan het LOKV-project 'Samenwerking in kunsteducatie'. Harderwijk was een van de drie steden waar dit project werd uitgevoerd. Gekeken werd hoe een ckv, culturele en amateurinstellingen in een regio met elkaar tot een structurele samenwerking konden komen. De samenwerking in Harderwijk verliep goed en resulteerde eind 1993 onder andere in een gezamenlijke manifestatie rond Hubert Lampo. Vanuit het magisch-realisme werden verbindingen gelegd met beeldende kunst en filmkunst. Het gevolg van het project is dat elk jaar in samenwerking met Apollo een themaweek wordt georganiseerd rond een schrijver of een bepaald onderwerp.

Bibliotheek

't Klooster heeft contacten opgebouwd met de bibliotheek. Vanuit een incidenteel contact ontstond een samenwerkingsactiviteit, die herhaald, uitgebreid en vermenigvuldigd werd in de vorm van een groot festival rond 'Camp' dat in februari 1996 wordt georganiseerd. Gezamenlijk verzorgen alle culturele organisaties van Harderwijk hiervoor (theater)voorstellingen, workshops, literaire quizen en lezingen met 'Camp' als centraal thema.

In de kinderboekenweek organiseert 't Klooster in samenwerking met de Bibliotheek voorleesmiddagen en workshops voor kinderen. Stichting Jeugdtheater verzorgt voorstellingen. Naar aanleiding van de voorstellingen organiseert 't Klooster workshops die in 't Klooster plaatsvinden en waar kinderen indrukken meteen kunnen verwerken in de vorm van tekenen en plakken.

Overleg 'Welzijn' organisaties

't Klooster neemt deel aan het overleg van organisaties in de regio die vallen onder het departement 'Welzijn'. Aan dit overleg nemen ook de bibliotheek en Stichting Jeugdtheater deel.

Harderwijk

Ville morte aan in zichzelf gekeerde kust
Er valt geen roem, geen rijkdom meer te halen.
Het ligt ommuurd, gemetseld in zijn rust.

Geen Hanze meer, geen visschers, kolonialen -
maar in de vroegte op het kazerneplein
klinken kommando's en trompetsignalen.

Er mompelen golven van een doode zee
die eens de stukken uit de Vischpoort sloegen.
Rimbaud vertrok van deze kalme r e.

Menschen zijn er op straat als pro memorie,
Kerk en markt houden alles in zijn voegen.
De bronst der jeugd alleen is geen historie.

Miniatuur Akropolis, Piraeus!
Afzijds in 't Akademiestraatje staan
plataan en torentje nog van Linnaeus.

Anthonie Donker

(Uit: *De einder*. Van Loghum Slaterus, Arnhem. 1953)

A Centrum voor de Kunsten

Het Centrum voor de Kunsten is ontstaan uit een fusie van de voorheen zelfstandige partners Stichting Ballet en Beweging, Stichting Kunstzinnige Vorming Eindhoven en Stichting de Eindhovense Muziekschool. De fusie, die op 1 januari 1990 een feit werd, kwam tot stand in opdracht van de gemeente Eindhoven. Een bezuiniging op de overheadkosten was de reden. Door de fusie kwamen de disciplines Audiovisuele Vormgeving, Beeldende Kunsten, Dans en Ballet, Muziek en Theater en de bij Theater ondergebrachte discipline Literair Schrijven onder één inhoudelijke en organisatorische noemer.

Het Centrum voor de Kunsten functioneert nu als instelling voor kunstzinnige vorming in de gemeente Eindhoven. Er zijn ruim 190 mensen werkzaam.

Cultureel klimaat Eindhoven

In 1920 werd een start gemaakt met de opbouw van een culturele infrastructuur, een proces dat traag verliep. Het oorspronkelijk dorpsachtige karakter en de enorme groei door vooral import van industrie-arbeiders waren er de oorzaak van. De laatste 30 jaar is de samenstelling van de Eindhovense bevolking duidelijk veranderd. De ontwikkeling die Philips in die periode heeft doorgemaakt, de vestiging van een technische universiteit en de grote groei van het Hoger Beroeps Onderwijs hebben voor die verandering gezorgd. Eindhoven is nu een moderne stad met een relatief goed opgeleide bevolking in relatief goede doen.

Eindhoven heeft ruim 196.000 inwoners. Dit in vergelijking met Helmond (ruim 72.000) en Den Bosch (ruim 95.000). Het bereik van het Centrum voor de Kunsten is echter groter, de regio telt ruim 300.000 inwoners.

B Literair Schrijven

1 Achtergrond Literair Schrijven

Literair Schrijven is in 1992 als laatste discipline toegevoegd. Het eerste initiatief dateert echter al uit 1989. Bij cursisten Theater ontstond namelijk de behoefte aan een cursus toneelschrijven. De subsidie van WVC, die het Centrum kreeg, bleek het startsein te zijn voor anderen om in de cursus te investeren. Met medewerking van het LOKV en het Brabants Centrum voor Amateurtoneel kwam de cursus daardoor tot stand.

Ruim een jaar later vond er informeel contact plaats tussen de directeur van het Centrum voor de Kunsten Jaap van Baalen en Pieter Uyttenbogaard (docent TU, free lance recensent voor het *Eindhovens Dagblad* en actief in het literaire leven van Eindhoven). Zij ontwikkelden een cursus prozaschrijven, die in 1990 door Uyttenbogaard gedoceerd werd. Het bleef bij een eenmalige cursus.

In 1992 verzamelden culturele verenigingen zich in het SOKIE, Stichting Overleg Culturele Instellingen Eindhoven. Deze ontwikkeling binnen het culturele leven van Eindhoven vormde de aanleiding voor het starten van een afdeling Literair Schrijven.

Wim van Til, die als voorzitter van literaire uitgeverij Opwenteling deel nam aan het SOKIE, kwam in contact met de directeur van het Centrum voor de Kunsten en de coördinator van Theater, Willem Brekelmans. Deze derde poging lukte. Gedrieën besloten zij literaire vorming een structureel karakter te geven binnen het Centrum. Een eerste basiscursus literaire schrijftechnieken startte in het najaar van 1992; 18 cursisten schreven zich in. In de daarop volgende jaren zijn diverse cursussen poëzie-, proza- en toneelschrijven aan het aanbod toegevoegd. Het aantal cursisten is inmiddels in het seizoen 1994-1995 opgelopen tot 47.

Accommodatie

De cursussen van 'Literair schrijven' vinden plaats in het gebouw aan de Stra-tumsedijk. Dit is echter niet ingericht voor cursussen schrijven. Er is geen school-bord, geen flipover, het is er gehorig en het meubilair is niet geschikt. Vorig seizoen hebben enkele cursussen plaatsgevonden in de Academie voor Industriële Vorm-geving, wat echter ook niet ideaal was omdat de conciërge de deuren stipt om 22.00 uur sloot. Uitloopmogelijkheid was er niet. Men is nu op zoek naar een geschiktere locatie.

Coördinatie

Literair Schrijven is tot 1996 ondergebracht bij de discipline Theater en telt vier docenten. Willem Brekelmans heeft als hoofd Theater de formele leiding over Literair Schrijven. Wim van Til is als docent schrijven in dienst van het Centrum en heeft 160 taakuren per seizoen voor de coördinatie van Literair Schrijven, wat neer-komt op vier uur per week. Daarnaast heeft hij een 36-urige baan elders. Zij tweeën zorgen voor het reilen en zeilen van de afdeling.

Het takenpakket van theatercoördinator Willem Brekelmans is echter overvol, de taakuren van Wim van Til zijn beperkt. De benodigde tijd voor de opzet van een volwaardige afdeling literatuur ontbreekt op deze manier. De directie is op de hoogte van dit tijdgebrek.

2 Doelstellingen en beleid

2.1 Doelstelling

Het Centrum voor de Kunsten dient zich zodanig te ontwikkelen dat het in meerde-re opzichten een centrum voor de kunsten wordt.

- In politiek-bestuurlijke zin moet het Centrum ernaar streven erkend te worden als basisvoorziening voor kunst en cultuur.
- In dienstverlenende zin dient het Centrum zich te ontwikkelen tot een instituut dat op het terrein van kunst en cultuur informeert, adviseert, bemiddelt, begeleidt, ontwikkelt, organiseert, enzovoort.
- In maatschappelijke zin verleent het Centrum zijn diensten aan burgers en over-heid, aan onderwijs en bedrijfsleven: aan in beginsel alle maatschappelijke geledin-gen.
- In financiële zin is het van belang dat het Centrum middelen (subsidies, fondsen, sponsorgelden) genereert om de uitvoering van kunst- en cultuurparticipatie bevor-derende projecten mogelijk te maken.

3 Uit: *Centrum voor de Kunsten, Beleidsplan 1992-1996*, p. 4.

- In culturele zin dient het Centrum trait-d'union te zijn tussen amateuristische kunstbeoefening en professionele kunsten.³

De verzelfstandiging van de afdeling Literair Schrijven is als apart beleidspunt in het beleidsplan 1993-1996 opgenomen: 'Literaire vorming moet als zesde discipline een (eerlijke) kans van slagen krijgen. Vanuit deze sector kan wellicht een structurele versterking van de reflectieve vorming over alle disciplines in gang worden gezet met als aanknopingspunten musicologie, dramaturgie, architectuur, enz. Op grond van nader onderzoek moet de wenselijkheid (vanuit de markt), de uitvoerbaarheid en financiële haalbaarheid van realisatie binnen de planperiode worden vastgesteld. Hiervoor moeten middelen en mankracht worden vrijgemaakt'⁴

4 Uit: *Centrum voor de Kunsten, Beleidsplan 1992-1996*, p. 15.

Literair Schrijven kent een intern werkplan. Hierin is de gewenste situatie in 1996 geschetst. De belangrijkste voorwaarden om hiertoe te komen zijn een aan te stellen coördinator literatuur, een door het management goedgekeurd beleid en de financiële middelen die de uitvoering van het beleid mogelijk maken. De coördinator zou voor maximaal 16 uur in de week aangesteld moeten worden en worden belast met de leiding, de begeleiding en de ontwikkeling van de afdeling literatuur.

2.2 Cursusaanbod

De cursussen van het Centrum voor de Kunsten dienen leerplanmatig te zijn opgebouwd. Bij deelnemers neemt namelijk de behoefte aan kwaliteit die getoetst kan worden toe. Dit dwingt tot leerstofomschrijving en het vastleggen van begin- en eindniveaus. Leerplanmatig werken moet daarom verder worden ontwikkeld c.q. geactualiseerd.

Het cursusaanbod Literair Schrijven moet opgebouwd zijn uit basiscursussen en vervolgmogelijkheden. De relaties taal-theater, taal-lezen en taal-schrijven moeten in de cursussen centraal staan.

Voor het seizoen 1995-1996 wordt gekozen voor een beperkt cursusaanbod dat voldoende cursisten trekt en dat functioneert als basisgroep van waaruit de komende jaren verder gewerkt kan worden.

De cursussen zullen laat in het seizoen, in oktober/november, van start gaan. Er kan dan optimaal gebruik gemaakt worden van de publiciteitsmogelijkheden zoals de open dag.

3 Programma-aanbod

Het aanbod Literair Schrijven bestaat uit diverse genres. Gemiddeld gaan er zes cursussen per jaar van start.

Algemeen: 'Taalexpressie', 'Basiscursus literaire schrijftechnieken', 'Autobiografisch schrijven'

Proza: 'Prozaschrijven', 'Korte verhalen schrijven'

Poëzie: 'Poëzie lezen en schrijven', 'Gedichten schrijven'

Drama: 'Toneelschrijven voor beginners'

Receptief: 'Leeskring poëzie'

Oorspronkelijk werden de cursussen aangeboden als jaarcursussen. De inschrijving in september verliep echter slecht. Om die reden is gekozen om cursussen in te korten en opnieuw in januari aan te bieden. Dit had meer succes.

4 Werving en publiciteit

Het Centrum voor de Kunsten heeft een aantal centrale publiciteitsmiddelen. De afdeling Literair Schrijven verricht daarnaast extra werkzaamheden om cursisten aan te trekken.

Algemene brochure

Het Centrum voor de Kunsten heeft een brochure waarin alle cursussen van alle disciplines staan vermeld, dus ook het aanbod Literair Schrijven.

Folder

Literair Schrijven geeft eigen folders met specifieke cursusinformatie uit. Deze worden op open dagen verspreid. In de folders ligt de nadruk op de docent van de cursus en diens literaire productie. Een foto van de docent siert de voorkant, een korte beschrijving van zijn oeuvre en activiteiten en de inhoud van de cursus volgen. De folders zullen in het seizoen 1995-1996 op diverse plaatsen in de stad worden verspreid, namelijk in bibliotheken, boekhandels en wijkcentra.

Open dag

Het Centrum voor de Kunsten houdt voor elk van haar disciplines in augustus een open dag. Voor Literair Schrijven valt die samen met Theater omdat de discipline daar is ondergebracht.

Literair Schrijven houdt in november een extra open dag, de 'Eindhovense Literaire Schrijversactiedag'. Het effect van deze dag is groot, tot nu toe hebben zes cursussen na zo'n dag voldoende deelnemers gekregen om van start te gaan.

Adressenbestand

In 1992 is begonnen met de aanleg van een adressenbestand voor belangstellenden in Literair Schrijven. Hierin zijn het adressenbestand van Opwenteling, adressen van (oud-)cursisten en adressen van mensen die op de open dag om informatie vragen opgenomen. Door te overleggen en contact te houden met literaire organisaties in en om Eindhoven kan het adressenbestand actueel blijven. Aan alle adressen worden mailingen verstuurd.

5 Relaties met andere organisaties

Het culturele circuit en met name de belangstelling voor schrijfcursussen is groot in Noord-Brabant; er zijn zo'n 35 verenigingen en instellingen actief. De contacten die Van Til en Brekelmans hebben met mensen uit het literaire circuit kunnen tot een groei van activiteiten en belangstellenden leiden.

In Eindhoven zijn veel literaire groepen en organisaties actief, die tezamen een gunstig literair klimaat en een groot aantal potentiële cursisten vormen. Enkele instellingen zijn:

- Opwenteling: literaire organisatie en uitgeverij;
- Literaire kring 'Jonge honden': jonge schrijvers die elkaar ontmoeten in

Jongerencentrum De Effenaar en rondom uitgeverij Raamwerk;

- Literaire kring 'Esplanade' in Eindhoven/Waalre;
- Literaire kring Helmond (receptief);
- Stichting Vrouw en Cultuur: verzorgt cursussen, lezingen en literaire middagen;
- goede bibliotheek die activiteiten organiseert (onder andere de Nacht van het boek);
- verzelfstandigde taaldrukwerkplaats;
- Koepel voor Amateurkunst Brabant, gehuisvest in Tilburg (met een aparte Letterenconsulent);
- diverse leeskringen;
- goede boekhandels.

6 Gewenste ontwikkelingen

De afdeling Literair Schrijven heeft sinds 1992 niet de groei gemaakt die Van Til en Brekermans wenselijk achtten. Literair Schrijven wil meer cursussen in haar aanbod opnemen. Om de groei in kaart te brengen heeft zij een werkplan opgesteld met daarin een voorgesteld beleid. Het management verwacht weinig van een groei van de afdeling en steunt daarom het voorgestelde beleid niet actief. De afdeling literatuur moet elk jaar proberen het aantal cursisten te behouden. Van nieuwe initiatieven en groei is vanwege tijd- en geldgebrek daarom weinig sprake.

Vanaf het cursusjaar 1995-1996 zullen twee veranderingen plaatsvinden. De cursussen worden ingekort, dit scheelt cursisten niet alleen tijd, maar ook geld. Twee mogelijke drempels worden op die manier weggenomen. Daarnaast starten de cursussen eind oktober of in januari in plaats van in september. Deze beslissing is mede ingegeven door de resultaten van een cursistenenquête die in 1993-1994 is gehouden. Een beperkt cursusaanbod kan een vaste tevreden en enthousiaste groep cursisten opleveren. Die groep vormt de basis voor verdere cursussen.

De afdeling Literair Schrijven wil naast het cursusaanbod een start maken met het organiseren van andere literaire activiteiten. Gedacht wordt aan:

- een workshop redigeren poëzie. De workshop is bedoeld voor dichters die willen publiceren;
- workshops voordracht proza en voordracht poëzie;
- presentatie derde roman van docente Tjitske Payens;
- literaire bijeenkomsten, open podia voor wie wil voordragen uit eigen werk;
- ontmoetingen met schrijvers en dichters in het Centrum voor de Kunsten;
- lezingen uit of over eigen werk door bekende auteurs;
- literaire ontmoetingen in het CKE-café. Voor cursisten/schrijvers uit Eindhoven en wijde omgeving; uitwisseling, contacten, ruilen;
- boekenruilbeurs.

LITERAIRE VORMING BIJ DE SVU WEERT

A SVU, regionaal centrum voor kunstzinnige vorming Weert

De SVU werd opgericht in 1969 onder de naam 'Stichting Vrije Uren Streekgewest Weert'. Begin jaren negentig is de naam veranderd in SVU, met als toevoeging 'Regionaal centrum voor kunstzinnige vorming Weert, Nederweert, Budel en Maarheeze'.

De SVU werd opgericht in navolging van de andere stichtingen 'Vrije Uren' die in de jaren zestig in Limburg ontstonden. Door de mijnsluitingen kwamen veel mensen zonder werk te zitten en de heersende opinie in Den Haag was dat de mijnwerkers van de straat gehouden moesten worden. Hiervoor werden de stichtingen 'Vrije Uren' in het leven geroepen. Vertegenwoordigers van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk probeerden de gemeenten te overtuigen van de noodzaak van permanente educatie en cultuurspreiding. Omdat het Rijk de volledige personeelslasten voor zijn rekening nam - de Rijkssubsidieregeling AK'64 - besloten veel gemeenten een dergelijk creativiteitscentrum op te richten. Het publiek stroomde toe, maar de mijnwerkers bleven voornamelijk thuis. Mensen die al een zekere affiniteit met kunst in zijn algemeenheid hadden, schreven zich in voor de cursussen.

De SVU startte met cursussen boetseren/keramiek, bloemsierkunst, naaldkunst, creatieve handvaardigheid en edelsmeden. In de beginjaren hadden het ministerie en de gemeente veel invloed op de stichting. Zij stelden kwaliteitseisen aan de docenten, stelden richtlijnen op met betrekking tot huisvesting en inrichting en deden de aanbeveling een organisatorisch en inhoudelijk directeur aan te stellen. Deze invloeden hebben een zeer positieve uitwerking gehad op de SVU. Nu is alleen de huisvesting nog niet naar wens geregeld.

Het aanbod is in de loop der jaren uitgebreid van beeldend naar audiovisueel, drama en literatuur. De SVU biedt niet alleen cursussen en projecten aan, maar organiseert ook tentoonstellingen, museumbezoek en kunstreizen.

De SVU heeft tot doel 'de creatieve vermogens van de mens te ontplooiën met het oog op zijn welzijn in de samenleving, alsmede zijn actief functioneren in en vormgeven aan de samenleving, en maakt daarbij gebruik van kunstzinnige middelen'.⁵ Zij heeft dus een vormgevend, een educatief, een recreatief en een sociaal doel voor ogen. Het leren vormgeven en het leren over vormgeving staan centraal. Daarbij gaat het in de eerste plaats om de vaardigheid te verkrijgen eigen ideeën te ontwikkelen en daar uiting aan te geven.

Het centrum is bovenal een ontmoetingsplaats voor mensen met een gemeenschappelijke belangstelling voor kunst en cultuur.

De doelen streeft zij na langs verschillende, maar onderling samenhangende wegen. Een open cursusaanbod en een projectaanbod zijn de middelen. De cursussen hebben een vormgevende, een educatieve en een sociale functie. Met het projectaanbod wordt hetzelfde beoogd als met het open cursusaanbod. Verschil is dat de activiteiten een geringere omvang hebben en in principe niet structureel in het programma zijn opgenomen.

⁵ Uit: *SVU-statuten*, 14-09-1979.

Het beleid van de SVU voor de komende jaren is gericht op de versterking van de relatie tussen de amateurkunst en de professionele kunst. Hiertoe zijn vier samenhangende kernfuncties opgesteld.⁶

- **Aanbod** (gericht op individuele deelnemers)

Het aanbieden van allerlei vormen van scholing en vorming door middel van cursussen, projecten, lezingen, excursies, exposities en presentaties van produkten uit cursussen en activiteiten; educatieve tentoonstellingen en voorstellingen.

- **Dienstverlening** (gericht op institutionele werkvelden)

Het aanbieden van organisatorische en inhoudelijke steun aan het onderwijs, organisaties van amateuristische kunstbeoefening en sociaal-cultureel werk; bemiddeling.

- **Ontmoeting** (gericht op de relatie met de professionele kunsten)

Sociale en ontmoetingsfunctie, voorziening voor bezoekers en publiek, exposities van beeldende kunstenaars, voorstellingen, voordrachten, enzovoort; informatiepunt en vraagbaak.

- **Ontwikkeling** (produktontwikkeling en innovatie)

Onderzoek, vakontwikkeling, innovatie vanuit ontwikkelingen in de kunsten, nieuwe vakinhouden, educatieve ontwikkelingen, nieuwe methodes, nieuwe werkvormen, leerplanontwikkeling.

Wegens bezuinigingen moest de steunfunctie ten behoeve van het onderwijs in 1993 worden afgeslankt. Voor de omliggende gemeenten kwam deze dienstverlenende functie hierdoor te vervallen.

Cultureel klimaat

Weert heeft ruim 41.000 inwoners. Een culturele traditie kent zij echter nauwelijks. Er is geen hoger beroepsonderwijs of universiteit die een bloeiend studenten- en jongerenleven met zich meebrengen. Van oudsher wordt de stad bevolkt door agrariërs, arbeiders en forensen.

De reikwijdte van Weert is ook aan beperkingen gebonden. Naar het westen toe ligt Eindhoven, naar het oosten toe ligt op enige afstand Roermond. Op cultureel terrein ligt tussen Weert en Roermond de stichting Kreato, die de culturele voorziening is voor een groot aantal dorpen en plattelandsgemeenten. De SVU kan haar publiek slechts uit de stad Weert en de omliggende gemeenten halen, een werkgebied van ca 75.000 inwoners.

De SVU is ontstaan uit categoriale groeperingen. Van begin af aan heeft zij het beleid gevoerd de deelnemersgelden laag te houden. Vanaf 1991 wordt de SVU gesubsidieerd door de gemeenten Budel, Maarheeze, Nederweert en Weert. Met deze gemeenten zijn afspraken gemaakt over de kosten van het centrum. De overheadkosten (vaste lasten) worden betaald door de subsidiërende gemeenten, al naar gelang het aantal door deze gemeenten afgenomen deelnemersuren. De variabele (uurgebonden) kosten dienen in principe gedekt te worden door de deelnemersbijdragen. Dit lukt maar ten dele. Het tekort wordt verdeeld over de vier gemeenten. De huisvestingskosten komen ten laste van de gemeente waarin de activiteit wordt uitgevoerd.

B Literaire Vorming

1 Achtergrond literaire vorming in Weert

De SVU heeft sinds 1973 literaire vorming in haar aanbod, al ver voor de landelijke erkenning in de bijlage van de Letterennota 1988. De inzet van enthousiaste literatuur liefhebbers heeft dit mogelijk gemaakt. De eerste activiteiten waren lezingen gegeven door schrijvers, bemiddeld door de Stichting Schrijver School en Samenleving. Een van de cursisten van het eerste uur bleek de literatuur in Weert een warm hart toe te dragen en heeft zich samen met enkele anderen ingezet om literaire vorming een volwaardige plaats te geven binnen de SVU. Het is vooral de inzet van vrijwilligers geweest die dit mogelijk heeft gemaakt.

In 1978 werd Leonard Maas aangesteld als directeur van de SVU. Hij is inhoudelijk verantwoordelijk voor het aanbod literatuur en maakt deel uit van de werkgroep 'Omgaan met taal'.

Werkgroep 'Omgaan met taal'

Vanaf 1973 zijn er elk jaar inleidingen op literair werk en lezingen gehouden door auteurs of deskundigen op literair gebied. In 1983 verviel de subsidie van de provincie Limburg en was het financieel niet meer haalbaar auteurs uit te nodigen. Toch wilde de werkgroep de lezingen continueren. Daarom werd een andere weg ingeslagen. Men ging op zoek naar 'vrijwilligers', veelal docenten Nederlands of neerlandici die bereid waren tegen een laag honorarium lezingen en inleidingen te geven. Voor de organisatie van deze activiteiten werd in 1983 de werkgroep 'Omgaan met taal' opgericht, een samenwerkingsverband tussen de Stichting Openbare Bibliotheek Weert en de SVU. Twee jaar lukte het om enthousiaste mensen te vinden, tot de vraag naar een financiële vergoeding een rol ging spelen. De gemeente Weert hielp door jaarlijks een kleine bijdrage te geven voor een speciale activiteit. Daarnaast werd een nieuwe geldbron gezocht in de vorm van sponsors. Dat lukte, de financiële mogelijkheden werden ruimer en er konden weer bekende schrijvers worden benaderd.

In 1990 werd de werkgroep met een nieuw probleem geconfronteerd; de vaste honoraria van schrijvers bemiddeld door de Stichting Schrijvers School en Samenleving moesten onder druk van bezuinigingen worden losgelaten. Het marktmechanisme deed zijn intrede, met als gevolg dat de honoraria van vooral de veelgevraagde auteurs tot soms onbetaalbare hoogten doorschoten. Om dit gat te dekken werd een nieuwe hoofdsponsor aangetrokken, uitgeverij M & P.

De lezingen hebben vanaf het eerste moment op grote belangstelling kunnen rekenen. Een vaste contactpersoon zorgde in de beginjaren voor de eerste belangstellenden. Zij waren afkomstig van scholengemeenschappen en MO-A opleidingen Nederlands. Van deze samenstelling groeiden de toehoorders uit tot het publiek van nu. Gemiddeld trekken de lezingen zo'n veertig bezoekers.

Literaire wedstrijd

De werkgroep 'Omgaan met taal' verzorgde voornamelijk receptieve activiteiten. Om ook de actieve kant van literaire vorming aan bod te laten komen organiseerde

zij in 1984 een literaire schrijfwedstrijd onder de noemer 'Taalproeven'. Het doel was literair werk uit de streek op het spoor te komen en sluimerend talent tot schrijven te wekken. De nadruk werd gelegd op het plezier dat een amateurschrijver en -dichter kan beleven tijdens het maakproces. Uit de inzendingen werd een selectie gemaakt die gebundeld werd.

Vanaf 1992 wordt de wedstrijd tweejaarlijks gehouden en is er de 'Literatuurprijs voor de stad Weert' aan verbonden: f 1000,-, beschikbaar gesteld door de gemeente Weert. Deelname is beperkt tot mensen die binnen een straal van 30 km van de stad Weert wonen. In 1995 is een extra indeling gemaakt in leeftijdscategorieën: inzenders onder de 18 en boven de 18 jaar. In 1995 waren er 74 inzendingen, 25 voor de categorie beneden de 18, 49 voor boven de 18 jaar.

De prijs wordt uitgereikt op de manifestatie 'Weert Literair' die plaatsvindt tijdens de boekenweek. Op deze manifestatie lezen schrijvers voor uit eigen werk, houden bekende schrijvers voordrachten, is er een boekenmarkt en wordt dus de Literatuurprijs uitgereikt.

Vanaf 1987 organiseert de SVU podiumavonden, waar schrijvers en dichters voordragen uit eigen werk. Ook dit is uitgegroeid tot een jaarlijks terugkerend fenomeen.

Cursusaanbod SVU: cursus poëzie lezen

In 1987 startte de SVU met een eerste cursus 'poëzie lezen'. Het idee voor de cursus ontstond naar aanleiding van twee lezingen die de neerlandicus Harry Hunnekens gaf in de periode dat de werkgroep 'vrijwilligers' aantrok voor het geven van haar lezingen. De geïnteresseerden in de lezingen van Hunnekens werden de eerste cursisten. Sindsdien trekt de cursus elk jaar zo'n 10 tot 12 deelnemers.

De cursus bestaat uit een cyclus van zes lezingen, die verzorgd worden door Harry Hunnekens. De cursisten krijgen daarnaast volop de gelegenheid vragen te stellen en te praten over de gedichten.

Het eerste onderwerp dat behandeld werd waren dichters uit de twintigste eeuw. In de jaren daarna stonden achtereenvolgens Hugo Claus, parallellen tussen thema's en teksten uit de zestiende eeuw en deze tijd, P.C. Boutens-Leopold-Gerrit Kouwenaar, Pierre Kemp, Vasalis, Christine d'Haen en Anna Enquist centraal.

In het seizoen 1995-1996 wordt voor het eerst een actieve schrijfcursus aangeboden, namelijk een basiscursus Prozaschrijven.

Accommodatie

De poëzies cursussen en de cursussen moderne Nederlandse literatuur vinden plaats in de bibliotheek. Ook de literaire lezingen worden daar gehouden. Als een lezing in samenwerking met een school wordt georganiseerd vindt de lezing plaats in de desbetreffende school.

Coördinatie

De coördinatie van het aanbod literaire vorming is in handen van directeur Leonard

Maas. Hij heeft de eindverantwoordelijkheid van het totale programma-aanbod van de SVU. Tevens maakt hij deel uit van de werkgroep 'Omgaan met taal'. Hiervoor verricht hij naast de activiteiten die nodig zijn voor het organiseren van lezingen, extra taken in de vorm van de administratie, contacten met de SSS leggen en verslag van vergaderingen maken. Maas verzorgt ook de PR en publiciteitswerkzaamheden.

Er zijn 2 docenten literaire vorming. De cursussen hebben gezamenlijk gemiddeld 25 cursisten.

Maas zelf is afkomstig uit de discipline beeldende kunst. Aan literaire vorming besteedt hij naar verhouding meer tijd dan aan andere disciplines.

2 Doelstellingen en beleid

2.1 Doelstelling

Het doel van de werkgroep 'Omgaan met taal' is belangstellenden inzicht te verschaffen in de literatuur en een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de eigen taalexpressie.

De cursussen die de SVU verzorgt, hebben ten doel mensen leren taal beter vorm te geven. 'Taal is een van de belangrijkste communicatiemiddelen tussen mensen onderling. Mondeling of schriftelijk gebruikt, moet taal 'vorm' worden gegeven om ideeën of emoties over te kunnen dragen. De literatuur, proza en poëzie, is de meest verfijnde vorm van taalgebruik'.⁷

⁷ Uit: *Programmaboekje SVU*,
werkjaar 1994-1995.

2.2 Cursusaanbod

Het aanbod van de SVU is vooral receptief van aard. In 1988 bood de SVU voor het eerst een schrijfcursus aan. Het was een cursus 'public relations', bedoeld voor mensen die in het verenigingsleven met publiciteitszaken belast waren. De cursus was zeer succesvol maar met het vertrek van de docent verdween ook de cursus. De SVU heeft al veel eerder een schrijfcursus willen starten; men kon echter lange tijd geen geschikte docent vinden. Dit had diverse oorzaken. De SVU stelde hoge eisen aan een docent: deze moest over een eigen professionele schrijfpraktijk beschikken, moest vanuit zijn eigen ervaring en deskundigheid les kunnen geven, moest over didactische vaardigheden beschikken en moest de wil en het enthousiasme hebben om mensen aan het schrijven te zetten. Ook de geografische ligging van Weert werkte belemmerend. In de nabije omtrek waren weinig mensen die bevoegd zijn om een cursus schrijven te geven. Een docent van ver brengt een hoge reiskostenvergoeding met zich mee, wat weer een ander probleem is. De SVU slaagde erin een docent te benaderen voor een basiscursus Prozaschrijven, die in september 1995 voor het eerst zal worden aangeboden.

2.3 Doelgroepen

Deelnemers aan de poëziescursussen zijn veelal wat ouder. Zeventig procent volgt 3 à 4 jaar een cursus. Het beleid is erop gericht cursisten verbonden te houden aan de stichting. De SVU wil graag ook jongeren bereiken met haar activiteiten. De categorie 'onder de 18 jaar' bij de Literatuurprijs is speciaal hiervoor ingesteld. Ook door literaire lezingen in samenwerking met scholengemeenschappen te organise-

ren probeert zij meer jongeren enthousiast te maken voor literaire activiteiten. Het merendeel van de cursisten is afkomstig uit Weert. Ruim een kwart is afkomstig uit omliggende dorpen.

3 Programma-aanbod

Cursussen poëzie lezen

Elk jaar staat in de cursus poëzie lezen één onderwerp centraal. In 1994-1995 is dit poëzie van Anna Enquist. Belangrijke thema's uit het werk van Enquist worden geïllustreerd en besproken.

De cursus bestaat uit een zestal lezingen. Jaarlijks zijn er zo'n 12 tot 15 deelnemers. Aan het eind van de cursus wordt veelal in overleg met de cursisten het onderwerp voor volgend jaar vastgesteld.

Cursus moderne letterkunde

Het doel van de cursussen moderne letterkunde is meer inzicht te verschaffen in de achtergronden van recent verschenen boeken om zodoende meer zicht te krijgen in de manier waarop auteurs omgaan met de werkelijkheid. In de maandelijkse bijeenkomsten bespreekt men een recent verschenen boek. De boeken worden veelal in overleg met de deelnemers uitgekozen. Literaire technieken als perspectief, tijd, ruimte en motieven worden uitgelegd. Met behulp van deze uitleg gaan de deelnemers op zoek naar het thema en de motieven van de besproken boeken. Tevens wordt een overzicht gegeven van nieuw verschenen boeken.

Literaire lezingen

Twee van de zes literaire lezingen worden sinds het cursusjaar 1994-1995 in samenwerking met scholen georganiseerd. Die lezingen vinden ook plaats in een school. Leerkrachten besteden van te voren aandacht aan de schrijver en zijn werk. De avonden met Tim Krabbé en Ronald Giphart waren erg geslaagd. Deze samenwerking wordt zeker voortgezet en mogelijk uitgebreid met meer scholen. De overige vier lezingen worden georganiseerd in samenwerking met de bibliotheek. De lezingen vinden 'tussen de boeken' plaats in de Openbare Bibliotheek van Weert. Het aantal bezoekers varieert tussen de 20 en de 60.

Literatuurprijs

De 'Literatuurprijs voor de stad Weert' is een tweejaarlijks prijs. Er zijn twee categorieën voor inzendingen: deelnemers onder de 18 en boven de 18 jaar. De keuze om jongeren apart te laten deelnemen is gemaakt in overleg met de scholen in Weert. Leerkrachten besteden extra aandacht aan het schrijven van verhalen en stimuleren jong talent aan de wedstrijd deel te nemen.

Basiscursus Prozaschrijven

Nieuw in het seizoen 1995-1996.

4 Werving en publiciteit

De open cursussen literatuur kennen al jaren een groot aantal deelnemers, variërend tussen de 12 en 18 cursisten. Om dit aantal te bereiken besteedt de directeur, die belast is met de werving, veel tijd aan gerichte publiciteit.

De cursussen en lezingen zijn opgenomen in het algemeen programmaboekje van de SVU dat één keer per jaar verschijnt. Daarnaast verricht de directeur nog vele andere inspanningen. Als bijvoorbeeld een lezing over een specifiek Franstalig boek gehouden wordt, schrijft hij alle scholen in een straal van 30 km rond Weert aan. Hij richt zich dan speciaal tot de secties Frans. Ook maakt hij gebruik van de contacten met de lokale pers.

De werving vergt veel tijd en inspanning, die echter wel wordt beloond. De lezingen trekken gemiddeld rond de dertig bezoekers, wat gezien de kleine in cultuur geïnteresseerde populatie van Weert, betrekkelijk veel is.

5 Relaties met andere organisaties

De directeur van de SVU maakt deel uit van de werkgroep 'Omgaan met taal'. Hieraan nemen een bibliothecaris en enkele mensen op persoonlijke titel aan deel. Concrete producten van deze samenwerking zijn de literaire lezingen.

Er bestaan geen andere contacten met culturele of literaire instellingen in Weert. Er zijn ook weinig activiteiten te koppelen in de regio. Er is geen georganiseerde actieve literaire amateurkunst in de regio. Voor de SVU valt weinig te ondersteunen, wat zij overigens wel graag zou willen doen.

Een koppeling met het Literair Café Weert zou wenselijk zijn. Nu houdt het Literair Café zich afzijdig van de SVU. Samenwerking zou echter een nieuw perspectief voor literaire vorming in Weert kunnen bieden.

6 Gewenste ontwikkelingen

De SVU zou graag het aanbod literaire vorming uitbreiden. Er zijn echter factoren die een groei van de literaire vorming in Weert belemmeren:

- Er is een limiet aan de gemeentelijke subsidie: als de SVU een nieuwe schrijfcur-sus aanbiedt betekent dit dat een andere, al bestaande cursus komt te vervallen.
- De directeur is de enige die zich met de programmering en werving bezighoudt. Hij is daarnaast echter ook programmeur en leidinggevende van de drie andere dis-ciplines. Uitbreiding van menskracht is dan ook wenselijk.
- Cursussen zijn sterk aan een docent gebonden. Vertrekt de docent, dan verdwijnt vaak ook de cursus.

Factoren die een groei zouden kunnen bewerkstelligen zijn:

- Presentatie naar buiten. De SVU heeft jaarlijkse exposities van kunstwerken van haar cursisten beeldend, er worden videoprodukties gemaakt en toneel heeft afrondvoorstellingen. De presentatie van de afdeling literatuur bestaat uit een bun-deling van de verhalen van de literatuurwedstijd.

7 Bijzonderheden

De poëzies cursussen die de SVU verzorgt zijn landelijk gezien uniek. In het seizoen 1994-1995 werden op slechts drie plaatsen receptieve cursussen gedichten lezen aangeboden. Weert is de enige plaats waar de cursus is doorgegaan. En het is niet voor het eerst, de zes voorliggende jaren kon de cursus ook al rekenen op een grote belangstelling. Het gemiddeld aantal cursisten is twaalf, een aantal dat in menig ander centrum niet gehaald wordt. Ook is het opvallend dat juist een gespecialiseerde cursus 'poëzie van Anna Enquist' doorgaat, in een kleine regio als Weert.

COLOFON

Literaire vorming in de centra, stand van zaken 1994-1995 is een uitgave van het LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie. Het verslag is geschreven in het kader van het project 'Literaire Vorming in de centra'.

Tekst:

Francien Simons

Pieter Quelle

Begeleidingscommissie:

Irene Bakker

Lodewijk Ouwens

Nora Roozmond

Wim van Til

16009.10

LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie

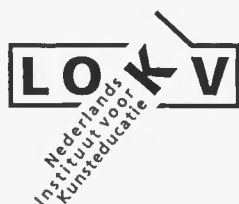
Ganzenmarkt 6

Postbus 805

3500 AV Utrecht

Telefoon 030-233 23 28

Fax 030-233 40 18

Bezoekadres
Ganzenmarkt 6

LOKV Nederlands Instituut voor Kunsteducatie
Postbus 805 Telefoon 030-33 23 28
3500 AV Utrecht Fax 030-33 40 18